

Socijaldemokratska partija
Bosne i Hercegovine
Savjet za ustavnopravna pitanja
Savjet za razvoj
Savjet za ekonomski razvoj

Prijedlog

**U S T A V
R E P U B L I K E
B O S N E I H E R C E G O V I N E**

Ekspertna grupa:
Mr. Sabrija Pojskić, rukovodilac
Mr. Davor Vuletić, član
Mr. Faris Vehabović, član
Zvonko Mijan, član

Sarajevo, mart/ožujak 2009. godine

USTAV REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE

PREAMBULA

Poštujući ljudsko dostojanstvo, slobodu i jednakost, u skladu sa svjetskim standardima i načelima moderne pluralističke demokratije;

Jačajući toleranciju, međusobno poštovanje i uvažavanje te zajednički život jednih s drugima unutar multietničkog i multikonfesionalnog bosanskohercegovačkog društva i jedinstvo u različitostima;

Promovirajući ekonomski i društveni razvoj na dobrobit svih građana i naroda na osnovama pluralizma vlasničkih odnosa i socijalne tržišne privrede;

Opredijeljeni za suverenitet, teritorijalni integritet i nezavisnost Bosne i Hercegovine, u skladu s međunarodnim pravom, te njenu međunarodnu integraciju;

Odlučni da osiguraju poštivanje načela Povelje Ujedinjenih naroda, Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, međunarodnih ugovora o građanskim i političkim pravima, te ekonomskim, kulturnim i društvenim pravima, Deklaracije o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim, etničkim, vjerskim i jezičkim manjinama, kao i drugih instrumenata za zaštitu ljudskih prava;

Uvažavajući historijsku utemeljenost državnosti Bosne i Hercegovine, a posebno obnovu njene državnosti izvršenu donošenjem odluka I i II zasjedanja Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine – ZAVNOBiH-a, kao i odluke o nezavisnosti Bosne i Hercegovine;

Građani Bosne i Hercegovine, Bošnjaci, Hrvati, Srbi, s identitetom konstitutivnih naroda, zajedno s onima koji se izjašnjavaju kao Bosanci i Hercegovci i/ili kao pripadnici nacionalnih manjina (Ostali), utvrđuju da je Ustav Bosne i Hercegovine kako slijedi:

UVODNI DIO

OSNOVNE ODREDBE

Član 1. Obilježja države

- (1) Po obliku vladavine država Bosna i Hercegovina je republika.
- (2) Republika Bosna i Hercegovina (u daljnjem tekstu: Republika) jest demokratska, socijalna i sekularna država, koja funkcioniра na načelu vladavine prava i koja kao najviše vrijednosti svoga ustavnog uređenja proglašava slobodu, pravdu, jednakost i politički pluralizam.
- (3) Politički poredak Republike je parlamentarni demokratski sistem.
- (4) Svi građani Republike i konstitutivni narodi jednakopravni su i imaju ista prava na cijeloj teritoriji Republike.

Član 2. Suverenitet

- (1) Suverenitet Republike je neotuđiv, nedjeljiv i neprenosiv.
- (2) Suverenitet pripada građanima – državljanima Republike.
- (3) Ljudska prava i slobode osnova su na kojoj počiva suverenitet građana Republike.
- (4) Sva vlast proizlazi iz naroda i pripada narodu kao zajednici slobodnih i ravnopravnih građana – državljana Republike, koju vrše neposredno i preko svojih demokratski izabranih predstavnika.
- (5) Državna vlast izvorno proizlazi iz suvereniteta građana i načela konstitutivnosti Bošnjaka, Hrvata i Srba te prava pripadnika Ostalih, koji se o svom identitetu izjašnjavaju drugačije.
- (6) Republika funkcioniра na osnovu slobodnih i demokratskih izbora, koji se provode na načelu općeg biračkog prava svih njenih državljana s navršenih 18 godina starosti i tajnog glasanja. Izborni sistem je proporcionalni.

Član 3. Konstitutivni narodi

Konstitutivni narodi Republike – Bošnjaci, Hrvati i Srbi – jednakopravni su i kao kolektiviteti na personalnoj autonomiji i neteritorijalnom načelu uživaju kolektivna prava utvrđena u ovom ustavu, i u tom cilju imaju pravo na paritetnu ili proporcionalnu zastupljenost u institucijama sistema, kao i pravo na veto u donošenju odluka o pitanjima od vitalnog interesa.

Član 4. **Državno uređenje**

- (1) Republika je jedinstvena i nedjeljiva regionalna država u postojećim međunarodno priznatim granicama, koje su nepovredive, a priznaje se i jamči pravo na autonomiju regija kao političko-teritorijalnih jedinica u skladu s ovim ustavom¹.
- (2) Granice Republike mogu se mijenjati samo referendumom svih njenih građana, a odluka referendumom je punovažna ako za nju glasa dvotrećinska većina svih građana Republike.
- (3) U regijama kao autonomnim političko-teritorijalnim zajednicama konstitutivni narodi ostvaruju svoja kolektivna prava na neteritorijalnom načelu u skladu s ovim ustavom.

Član 5. **Državljanstvo**

- (1) Svi građani koji su bili državljani Bosne i Hercegovine prije stupanja na snagu ovog ustava državljani su Republike.
- (2) Državljanin Republike ne može biti lišen državljanstva, prognan, ili ekstradiran.
- (3) Državljanin Republike može imati državljanstvo druge države.
- (4) Državljanin Republike u inozemstvu uživa zaštitu Republike.

Član 6. **Podjela vlasti**

- (1) Državna vlast u Republici ustrojena je na načelu podjele vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku, a ograničena je Ustavom zajamčenim pravima na regionalnu autonomiju i lokalnu samoupravu u skladu s ovim ustavom.
- (2) Ustavotvornu i zakonodavnu vlast ostvaruje Parlament Republike.
- (3) Republiku predstavlja i njeno državno jedinstvo izražava Predsjednik Republike.
- (4) Izvršnu vlast vrši Vlada Republike.
- (5) Zaštitu ustavnosti i zakonitosti osigurava Ustavni sud Republike.
- (6) Sudska vlast pripada sudovima.

---

¹ Broj i teritorijalni obuhvat regija će se utvrditi naknadno donošenjem Ustavnog zakona u skladu sa ovim ustavom.

Član 7. **Političke stranke**

- (1) U Republici je osigurana puna sloboda političkog djelovanja političkih stranaka pod uvjetom pridržavanja ovog ustava, zakona i općih demokratskih načela.
- (2) Osnivanje i djelovanje političkih stranaka uređuje se zakonom.

Član 8. **Načelo zakonitosti i hijerarhije pravnih normi**

- (1) Ustav jamči načelo zakonitosti i hijerarhije pravnih normi.
- (2) Regije kao političko-teritorijalne zajednice u potpunosti će se pridržavati ovog ustava, koji je nadređen njihovom statutu.
- (3) Zakoni Republike i podzakonski akti institucija Republike koji se odnose na isključive nadležnosti utvrđene ovim ustavom direktno se primjenjuju u svim regionalnim i lokalnim zajednicama.

Član 9. **Ekonomski poredak**

- (1) Država jamči slobodu protoka roba, usluga, kapitala i ljudi odnosno radne snage na jedinstvenom ekonomskom prostoru u granicama Republike.
- (2) Ekonomski poredak zasniva se na slobodi svih oblika vlasništva i vlasničkih struktura, uključujući i slobodu tržišne privrede, privatne inicijative i slobodu poduzetništva.
- (3) Privredne aktivnosti počivaju na načelima tržišne konkurencije.
- (4) Država jedinstvenom ekonomskom politikom i sistemom državnih poticaja, koji ne remete vanjsku trgovinu i s njom vezanu konkurenciju, osigurava ravnomjeran ekonomski razvoj svih dijelova Republike.

Član 10. **Jezik i pismo**

- (1) U Republici su u službenoj upotrebi bosanski, hrvatski i srpski jezik te latinično i ćirilčno pismo.
- (2) Ostali jezici se mogu koristiti kao sredstvo komunikacije i nastave u skladu s ovim ustavom.

Član 11.
Državna obilježja

- (1) Republika ima zastavu, grb i himnu.
- (2) Izgled zastave i grba, tekst i muzika himne te druge pojedinosti uređuju se zakonom Republike.

Član 12.
Glavni grad Republike

- (1) Glavni grad Republike je Sarajevo.
- (2) Grad Sarajevo, kao glavni grad Republike, predstavlja posebnu jedinicu lokalne uprave i samouprave.
- (3) Položaj i status Sarajeva kao glavnog grada Republike uredit će se posebnim zakonom.

DIO PRVI

LJUDSKA PRAVA I OSNOVNE SLOBODE

Član 13.

Temeljna načela

- (1) Republika će osigurati najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda.
- (2) Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda direktno je primjenjiva i ima prioritet u odnosu na svako drugo pravo.
- (3) Republika poštuje i štiti prava i osnovne slobode svih osoba na svojoj teritoriji u skladu s ovim ustavom i međunarodnim i evropskim standardima.
- (4) Nijednim amandmanom na ovaj ustav ne može se eliminirati niti umanjiti bilo koje od prava i sloboda iz Prvog dijela ovog ustava.
- (5) Sve odredbe ovog ustava moraju biti usklađene s načelima iz člana 1. stav 2. i člana 13. stav 2. ovog ustava.

Član 14.

Osnovna prava

Svim građanima u Republici jamče se sljedeća osnovna prava i slobode, kao i ona koja su nabrojana u međunarodnim ugovorima i konvencijama koje je Republika ratificirala:

- a) Pravo na život;
- b) Pravo na neizlaganje mučenju i nehumanom ili ponižavajućem postupku ili kazni;
- c) Pravo osobe da ne bude držana u ropstvu ili potčinjenosti, ili prisilnom ili obaveznom radu;
- d) Pravo na slobodu i sigurnost ličnosti;
- e) Pravo na privatni i porodični život, dom i privatnost prepiske;
- f) Pravo na stupanje u brak i osnivanje porodice;
- g) Pravo na imovinu;
- h) Pravo na obrazovanje;
- i) Pravo na slobodu kretanja i prebivališta;
- j) Pravo na poštivanje i zaštitu ličnog dostojanstva;
- k) Pravo na okoliš koji nije štetan po zdravlje i dobrobit;
- l) Sloboda mišljenja, savjesti, vjere ili uvjerenja;
- m) Sloboda izražavanja;
- n) Sloboda mirnog okupljanja i sloboda udruživanja s drugim.

Član 15.

Građanska i politička prava i slobode

Svim građanima Republike jamče se građanska i politička prava i slobode u skladu sa svjetskim standardima:

- a) Pravo na djelotvoran pravni lijek;
- b) Pravo na žalbu, uključujući i pravo na podnošenje prigovora, prijedloga i žalbi kod državnih vlasti;
- c) Pravo na odbijanje svjedočenja ako se time osoba koja svjedoči izlaže krivičnom gonjenju;
- d) Pravo na pravičnu raspravu u građanskim i krivičnim predmetima i druga prava koja se odnose na krivični postupak;
- e) Pravo da se smatra nevinim za krivično djelo dok se pravosnažnom odlukom suda ne utvrdi krivica;
- f) Niko ne može biti osuđen za bilo koje djelo koje prema zakonu ne predstavlja krivično djelo u vrijeme kada je počinjeno. Ne može se izreći kazna koja nije propisana zakonom za takvo djelo;
- g) Lišavanje slobode može trajati samo onoliko dugo koliko za to postoje zakonski uvjeti;
- h) Osoba za koju se s razlogom sumnja da je izvršila povredu zakona može biti uhapšena i pritvorena samo ako je to potrebno u cilju vođenja krivičnog postupka ili u cilju sigurnosti ljudi;
- i) Sloboda kretanja može se ograničiti zakonom samo ako je to potrebno radi vođenja krivičnog postupka ili radi zaštite sigurnosti i zdravlja ljudi;
- j) Sloboda tajnosti prepiske i svih drugih komunikacija je zajamčena;
- k) Svako ima pravo na pravnu odbranu kad god su prava ili legitimni interesi osoba prekršeni ili ugroženi;
- l) Smrtna kazna je ukinuta; ona ne može ponovo stupiti na snagu;
- m) Pravo na formiranje i pripadanje političkim strankama;
- n) Pravo na učestvovanje u javnim poslovima;
- o) Pravo na ravnopravan pristup javnim službama;
- p) Aktivno i pasivno biračko pravo;
- q) Pravo na informacije potrebne za ostvarivanje i zaštitu prava koje ima država ili druga osoba;
- r) Pravo na slobodu štampe i drugih sredstava komuniciranja.

Član 16. **Ekonomska, socijalna i kulturna prava i slobode**

Svim građanima u Republici jamče se sljedeća ekonomska, socijalna i kulturna prava:

- a) Pravo na rad, pravo na pravičnu plaću, pravo na zaštitu na radu, pravo na zdravstvenu zaštitu, pravo na socijalnu sigurnost i socijalnu zaštitu;
- b) Pravo u vezi s porođajem, materinstvom i njegovom djece;
- c) Pravo na pomoć slabim, nemoćnim i drugim osobama zbog nezaposlenosti ili nesposobnosti za rad;
- d) Pravo na posebnu zaštitu invalidnih osoba i njihovo uključivanje u život;
- e) Pravo na partnerstvo radnika, poslodavaca i organa vlasti;
- f) Pravo na učešće zaposlenika u odlučivanju;
- g) Svi pojedinci slobodno se koriste jezikom po svom izboru i učestvuju u kulturnom životu;
- h) Svi pojedinci imaju pravo da se identificiraju s kulturom ili etničkom pripadnošću po svom izboru, ali nijedan pojedinac ne može biti prisiljen da se identificira s nekom kulturom ili etničkom pripadnošću;
- i) Svako je slobodan da bira svoje zanimanje i profesiju, a sva radna mjesta i dužnosti će biti pristupačni svakome pod istim uvjetima;
- j) Radni odnos može se prekinuti suprotno želji zaposlenih samo na način i pod uvjetima propisanim zakonom i kolektivnim ugovorima;
- k) Svaka zaposlena osoba ima pravo na naknadu u skladu sa zakonom i kolektivnim ugovorima;
- l) Zaposlene osobe imaju pravo na pravične i adekvatne radne uvjete;
- m) Zaposlene osobe imaju pravo na sindikalno organiziranje i štrajk u skladu sa zakonom, pravo da brane svoje kolektivne, ekonomske i društvene interese;
- n) Pojedinci imaju pravo na poduzetništvo i slobodnu konkurenciju u privredi;
- o) Zajamčena je sloboda naučnog istraživanja;
- p) Zajamčena je sloboda umjetnosti;
- q) Pravo na zaštitu i brigu o porodici.

Član 17. **Kolektivna prava**

Svi pripadnici nacionalnih, vjerskih i drugih skupina uživaju kolektivna prava u skladu s ovim ustavom i međunarodnim ugovorima o građanskim i političkim pravima i ekonomskim, kulturnim i društvenim pravima, kao i Deklaracijom o načelima narodnog prava i prijateljskih odnosa i saradnje među državama u skladu s Poveljom Ujedinjenih naroda.

Član 18. **Prava nacionalnih manjina**

- (1) Pripadnici nacionalnih manjina u Republici uživaju prava navedena u Okvirnoj konvenciji o zaštiti nacionalnih manjina.
- (2) Pripadnici nacionalnih manjina ne smiju biti diskriminirani po osnovu svog statusa pripadnika nacionalne manjine.
- (3) Pripadnicima nacionalnih manjina u Republici jamči se pravo da njeguju svoje kulturno naslijeđe, da komuniciraju na vlastitom jeziku, da se koriste svojim pismom, da osnivaju udruženja, te da osnivaju i održavaju obrazovne i kulturne institucije, u skladu sa zakonom.
- (4) Pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo na učenje vlastitog jezika i korištenje vlastitog manjinskog jezika u službenim komunikacijama, u skladu sa zakonom.
- (5) Ostvarivanjem ovih prava pripadnika nacionalnih manjina ne smije se vršiti diskriminacija drugih građana.
- (6) Pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo na odgovarajuću zastupljenost u organima vlasti i drugim institucijama sistema u skladu s ovim ustavom.

Član 19. **Nediskriminacija**

Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovom ustavu osigurano je svim osobama u Republici bez diskriminacije po bilo kojem osnovu, kao što je spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovina, rođenje, ili drugi status.

Član 20. **Tumačenje prava i sloboda**

- (1) Sve odredbe o ljudskim pravima i slobodama koje sadrži ovaj ustav moraju se široko tumačiti tako da unapređuju duh, svrhu i cilj prava i sloboda nabrojanih u ovom ustavu, tako da to podržava vrijednosti koje ističu otvoreno i demokratsko društvo utemeljeno na ljudskom dostojanstvu, jednakosti i slobodi.
- (2) Kod tumačenja nabrojanih prava i sloboda mora se uzeti u obzir evropsko i međunarodno pravo.

Član 21.
Primjena

Republika i svi organi javne vlasti primjenjuju, jamče i štite ljudska prava i osnovne slobode iz člana 14. ovog ustava.

Član 22.
Ombudsman

- (1) Ombudsman štiti individualna i kolektivna prava.
- (2) Postoji ombudsman na nivou Republike, čije nadležnosti i ovlasti su regulirane zakonom.
- (3) Predstavnički dom Parlamenta Republike izabrat će ombudsmana i dva zamjenika, u skladu sa zakonom.

Član 23.
Saradnja

Svi nadležni organi vlasti u Republici saradivat će i osigurati neograničen pristup svim međunarodnim promatračkim mehanizmima ljudskih prava koji se uspostave za Republiku, nadzornim tijelima koja se uspostave bilo kojim međunarodnim sporazumom koji je potpisala Republika, Međunarodnom tribunalu za bivšu Jugoslaviju, a posebno će se pridržavati naredbi koje su izdate po članu 29. Statuta Tribunala, kao i bilo kojoj drugoj organizaciji ovlaštenoj od Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda s mandatom koji se tiče ljudskih prava ili humanitarnog prava.

DIO DRUGI

EKONOMSKI I SOCIJALNI ODNOSI

Član 24.

Ekonomski odnosi

Ekonomski odnosi počivaju na socijalnoj tržišnoj privredi, jednakopravnosti svih oblika vlasništva i slobodnom privređivanju.

Član 25.

Oblici vlasništva

- (1) Privatno i drugi oblici vlasništva priznaju se i zajamčuju zakonom, koji određuje način njihovog stjecanja, uživanje i granice, u cilju da se osigura njihova društvena funkcija.
- (2) Svi oblici vlasništva imaju jednaku pravnu zaštitu.
- (3) Privatno i drugi oblici vlasništva u slučajevima predviđenim zakonom mogu biti ekspropirirani, uz naknadu tržišne vrijednosti.
- (4) Jamči se pravo nasljeđivanja, u skladu sa zakonom.

Član 26.

Privatna privredna inicijativa

- (1) Privatna privredna inicijativa je slobodna.
- (2) Ona se ne može razvijati u suprotnosti s društvenim interesima ili tako da nanosi štetu sigurnosti, slobodi, ili ljudskom dostojanstvu.
- (3) Zakon određuje program i kontrolu koji su pogodni da se javna i privatna ekonomska djelatnost može upraviti i koordinirati u društvene svrhe.
- (4) Monopoli su zabranjeni.

Član 27.

Sloboda poduzetništva i ulaganja

- (1) Poduzetničke slobode su temelj privrednog ustroja Republike.
- (2) Država se stara o tranziciji državnog u privatno vlasništvo i druge oblike vlasništva.
- (3) Prava stečena ulaganjem kapitala ne mogu se umanjiti zakonom niti drugim pravnim aktom.
- (4) Inozemnom ulagaču jamči se slobodno iznošenje dobiti i uloženog kapitala.

Član 28.

Porezi

- (1) Porezni sistem temelji se na načelima jednakosti, pravednosti i progresivnosti.
- (2) Građani i privredni subjekti obavezni su plaćati porez kako je to utvrđeno zakonom.

Član 29.

Poticajna uloga države

- (1) Država razvojnom strategijom i mjerama ekonomske i socijalne politike potiče, usklađuje i usmjerava ekonomski i socijalni razvoj u cilju blagostanja svih građana.
- (2) Poljoprivredno zemljište, šume i šumsko zemljište su pod posebnom zaštitom države.
- (3) Republika potiče i štiti štednju u svim njenim oblicima: disciplinira, koordinira i kontrolira kreditne poslove.
- (4) Zakonom se uređuje zaštita i razvoj zadržgarstva i zanatstva.

Član 30.

Prava radnika

- (1) Radnici imaju pravo da, u skladu s Evropskom socijalnom poveljom, budu informirani i konsultirani o odlukama poslodavca i da učestvuju u odlučivanju putem zaposleničkih vijeća i preko svojih predstavnika u organima upravljanja o pitanjima od značaja za zaposlene.
- (2) Zakonom će se odrediti socijalno partnerstvo između rada, kapitala i vlada.

Član 31.

Socijalni odnosi

- (1) Država je dužna da socijalno usklađuje i nivelira razlike između socijalnih grupa u cilju uspostave socijalne pravde i pravednog socijalnog uređenja.
- (2) Javne vlasti stvaraju pogodne uvjete za socijalni i ekonomski progres te za pravičnu raspodjelu prihoda, u okviru ekonomske stabilnosti.
- (3) Država posebno vodi politiku čiji je cilj puna zaposlenost.
- (4) Republika jamči, u skladu sa zakonom, socijalnu i zdravstvenu sigurnost i prava penzionera na osnovu uloženog rada.
- (5) Republika jamči socijalni minimum i socijalnu sigurnost građana, i u skladu sa zakonom osigurava finansiranje javnih službi i socijalnih potreba građana putem fondova i budžeta.

Član 32.
Zaštita životne sredine

- (1) Država osigurava uvjete za zdrav okoliš i zaštitu životne sredine.
- (2) Država brine da aktivnosti usmjerene na ekonomski razvoj ne ugroze okoliš i živote ljudi.

Član 33.
Dobra od općeg interesa

- (1) Pod posebnom zaštitom Republike nalaze se: zemljište, šume, prirodna bogatstva, zračni prostor, rudno blago, vode, more, morska obala, rijeke i druga dobra od kulturnog, historijskog, privrednog i ekološkog značaja, kao i infrastruktura za koju je zakonom određeno da je od interesa za Republiku.
- (2) Zakonom Republike određuje se način na koji mogu biti iskorištavana i korištena dobra od općeg i posebnog interesa te kriteriji i procedure za promjenu vlasničkog odnosa i statusa dobara od općeg društvenog interesa.
- (3) Zakonom se uređuje korištenje, unapređenje, upravljanje i zaštita dobara od javnog društvenog interesa, kao i plaćanje naknade za korištenje dobara i gradskog građevinskog zemljišta.

Član 34.
Razvoj naučnog, umjetničkog i kulturnog stvaralaštva

- (1) Jamči se autonomija univerziteta.
- (2) Univerziteti samostalno odlučuju o svom djelovanju, u skladu sa zakonom.
- (3) Država potiče i pomaže razvoj nauke, kulture i umjetnosti.

DIO TREĆI

PRAVA I DUŽNOSTI REPUBLIKE

Član 35. Nadležnosti

- (1) Postoje isključive nadležnosti svakog od triju nivoa vlasti: države, regionalnih zajednica i općina, u skladu s ovim ustavom.
- (2) Državne institucije odgovorne su za pregovaranje, izradu, usvajanje, te provedbu i funkcioniranje zakona potrebnih za ispunjenje evropskih standarda, kao i političkih i ekonomskih uvjeta vezano uz evropske integracije.
- (3) Država osigurava poštivanje načela, prioriteta i zahtjeva koje postavlja Evropska unija u fazama prije i nakon pristupanja Evropskoj uniji.
- (4) Država će zakonom uspostaviti potrebna tijela te poduzeti potrebne mjere i utvrditi potrebne procedure za ispunjavanje svih kriterija za pristupanje i članstvo u Evropskoj uniji, što uključuje i potrebne mehanizme koordinacije i saradnje s organima vlasti na nižim nivoima.

Član 36. Nadležnosti Republike

Nadležnosti Republike su:

- Vanjska politika;
- Vanjskotrgovinski odnosi;
- Makroekonomska politika, sistem nadzora državnih potpora i tržišna konkurencija;
- Politika funkcioniranja jedinstvenog ekonomskog prostora u Republici;
- Vršenje obaveza prema funkcijama jedinstvenog tržišta Evropske unije u dijelu koji se odnosi na obaveze Republike;
- Finansijski sistem i institucije finansijskog sistema;
- Upravljanje tržištem novca i kapitala;
- Fiskalna politika (porezi, doprinosi, budžet, fondovi, javni dug);
- Politika cijena i dohotka te upravljanje tržištem rada;
- Odbrana, upravljanje i kontrola oružanih snaga;
- Sigurnosna politika i sigurnosne službe;
- Reguliranje krivičnih propisa, saradnja s Interpolom i regionalnim organizacijama te primjena međunarodnih krivičnih propisa;
- Državna policija, obavještajne i prateće istražne službe;
- Statusna pitanja, državljanstvo, izbjeglice, azil i imigracije;
- Uspostavljanje i funkcioniranje državnih pravosudnih organa;
- Zdravstvena politika, tercijarna zdravstvena zaštita i sprječavanje širenja zaraznih bolesti;

- Politika standardizacije visokog obrazovanja;
- Standardizacija i mjeriteljstvo;
- Politika razvoja nauke, tehnologije, istraživanja i inovacija;
- Zaštita potrošača;
- Zaštita intelektualnog vlasništva, industrijskog vlasništva i autorskih prava;
- Industrijska i energetska politika;
- Carinska politika;
- Monetarna politika;
- Međunarodne finansijske obaveze;
- Bankarski sistem;
- Radnopravni odnosi;
- Kontrola zračnog i pomorskog saobraćaja;
- Izgradnja i upravljanje međunarodnim putnim i željezničkim koridorima;
- Penzioni sistem;
- Politika i reguliranje telekomunikacijskih usluga;
- Procesni zakoni;
- Vlasničkopravni odnosi;
- Poljoprivreda i stočarstvo;
- Poticanje privrednog razvoja i državne potpore;
- Zaštita životne sredine;
- Planiranje komunikacijske i transportne infrastrukture;
- Socijalna politika;
- Jamčenje i provođenje ljudskih prava;
- Korištenje prirodnih bogatstava;
- Statistika;
- Kulturna politika s elementom međunarodne reprezentativnosti;
- Sport;
- Politika i međunarodna promocija turizma;
- Ostale nadležnosti koje su potrebne institucijama na nivou države Bosne i Hercegovine pri Procesu stabilizacije i pridruživanja Evropskoj uniji u cilju funkcionalnog ispunjenja zahtjeva iz 31 poglavlja *acquis communautaire*.

Član 37. **Nadležnosti regionalnih zajednica**

Nadležnosti regionalnih zajednica su:

- Regionalni ekonomski razvoj;
- Politika i standardizacija osnovnog i srednjeg obrazovanja;
- Osnivanje srednjoškolskih centara i univerziteta;
- Komunalne usluge od regionalnog interesa;
- Sekundarna zdravstvena zaštita;
- Prava veterana;
- Regionalne policijske snage u okviru državne sigurnosne strukture;
- Socijalna zaštita i služba socijalnog zbrinjavanja;
- Razvoj malog i srednjeg poduzetništva;
- Direktni porezi;
- Uređenje regionalnih organa i službi;
- Izmjene granica općina koje spadaju u njihovu nadležnost;
- Utvrđivanje izvora prihoda;
- Upravljanje regionalnom imovinom;
- Šume i šumska eksploatacija;
- Lov i ribolov;
- Regionalna infrastruktura (putevi, riječni tokovi, melioracija, gasovod);
- Regionalno planiranje i uređenje prostora;
- Razni radovi regionalnog značaja;
- Unapređenje organizacije turizma;
- Utvrđivanje i provođenje kulturne politike;
- Zaštita kulturnog naslijeđa od interesa za regiju;
- Planiranje i razvoj mreže obrazovnih, zdravstvenih i kulturnih institucija;
- Ostale nadležnosti koje su potrebne institucijama na nivou regija pri Procesu stabilizacije i pridruživanja Evropskoj uniji u cilju funkcionalnog ispunjenja zahtjeva iz 31 poglavlja *acquis communautaire* i uključjenja u Vijeće regija EU.

DIO ČETVRTI
ORGANIZACIJA VLASTI

Glava I
Parlament Republike

Član 38.
Parlament

- (1) Parlament je najviše zakonodavno i predstavničko tijelo i nosilac ustavotvorne i zakonodavne vlasti u državi.
- (2) Parlament se sastoji od dva doma: Predstavničkog doma i Doma regija.

Član 39.
Predstavnički dom

- (1) Predstavnički dom se sastoji od 87 članova, od toga su tri mjesta zajamčena onima koji ne pripadaju konstitutivnim narodima.
- (2) Članovi Predstavničkog doma biraju se s teritorije cijele države na neposrednim izborima tajnim glasanjem, na osnovu općeg i jednakog biračkog prava, u skladu sa Izbornim zakonom Republike.
- (3) Kvorum čini većina svih izabranih članova Predstavničkog doma.
- (4) Odluke u Predstavničkom domu donose se većinom glasova prisutnih članova koji glasaju.

Član 40.
Dom regija

- (1) Svaka regija bira jednak broj – po sedam (7) delegata².
- (2) Među izabranim delegatima iz svake regije jednak je broj predstavnika konstitutivnih naroda, i to po dva delegata iz reda bošnjačkog, hrvatskog i srpskog naroda. Iz reda Ostalih iz svake regije bira se po jedan delegat.
- (3) Delegate iz reda svakog od konstitutivnih naroda i iz reda Ostalih biraju odgovarajući članovi u zakonodavnom tijelu svake regije, u skladu s izbornim rezultatima za to tijelo i Izbornim zakonom Republike. Svi izabrani delegati iz jednog konstitutivnog naroda čine klub delegata tog konstitutivnog naroda.
- (4) Kvorum čini većina izabranih delegata, a mora uključivati najmanje po četiri delegata iz svake regije i najmanje polovinu delegata iz svakog od konstitutivnih naroda.

---

² Ukupni broj delegata u Domu regija zavisit će o broju regija.

- (5) Dom regija razmatra sve zakone koje usvoji Predstavnički dom i ima pravo veta za zaštitu vitalnog nacionalnog interesa.
- (6) U Domu regija vrši se zaštita vitalnih interesa konstitutivnih naroda.
- (7) Odluke u Domu regija donose se većinom glasova prisutnih delegata koji glasaju, osim u posebnim slučajevima, u skladu s ovim ustavom.
- (8) U slučaju da broj potrebnih delegata u Domu regija iz nekog od konstitutivnih naroda odnosno iz reda Ostalih bude veći od broja predstavnika u zakonodavnom tijelu regije, dodatni broj delegata će birati klub koji će se formirati u tu svrhu iz reda članova skupština općina u toj regiji.

Član 41.

Trajanje mandata i podobnost članova

- (1) Mandat članova Parlamenta traje četiri godine.
- (2) Član Parlamenta može biti svaki punoljetni građanin Republike koji ima biračko pravo.
- (3) Član Parlamenta ne smije obavljati nikakvu drugu izbornu ili javnu dužnost dok mu traje mandat u Parlamentu, u skladu sa Zakonom o sukobu interesa.

Član 42.

Poslovník

Oba doma će većinom glasova usvojiti svoja interna pravila.

Član 43.

Predsjednik i potpredsjednici

- (1) Domovi Parlamenta imaju po jednog predsjednika i po dva potpredsjednika, koje biraju većinom glasova svojih članova. Predsjednik i potpredsjednici ne mogu biti iz istog konstitutivnog naroda, odnosno iz reda Ostalih.
- (2) Predsjednik i potpredsjednici biraju se na period od četiri godine, a razrješavaju se na isti način na koji su izabrani.
- (3) Predsjednik Predstavničkog doma, predsjednik Doma regija i predsjednik Vlade Republike ne mogu biti iz istog konstitutivnog naroda, odnosno iz reda Ostalih.

Član 44. Sjednice

- (1) Sjednice doma saziva predsjednik doma u skladu s poslovnikom.
- (2) Svaki dom će biti sazvan u Sarajevu najkasnije 30 dana nakon izbora.
- (3) Na zahtjev Predsjednika Republike, predsjednika Vlade ili 1/4 članova svakog doma saziva se vanredna sjednica Parlamenta.

Član 45. Zakonodavne procedure

- (1) Vlada i članovi oba doma Parlamenta predlažu zakone. Prijedlozi zakona prvo se dostavljaju i razmatraju u Predstavničkom domu.
- (2) Sve zakone će usvajati oba doma.
- (3) Nakon usvajanja u Predstavničkom domu prijedlozi zakona dostavljaju se Domu regija.
- (4) Svaki klub konstitutivnog naroda ili Ostalih u Domu regija ima pravo da u roku od 15 dana od dana dostave prijedloga zakona Domu regija, ako smatra da je tim prijedlogom zakona povrijeđen vitalni nacionalni interes, odnosno povrijeđena kolektivna prava Ostalih iz člana 17. ovog ustava, pokrene proceduru za zaštitu vitalnog nacionalnog interesa, odnosno vitalnog interesa za pripadnike Ostalih, tako što će se pozvati na pravo veta za zaštitu vitalnog nacionalnog interesa, odnosno vitalnog interesa Ostalih. Ako u propisanom roku ne bude pokrenuta procedura zaštite vitalnog nacionalnog interesa, odnosno vitalnog interesa Ostalih, prijedlog zakona se stavlja na dnevni red sjednice Doma regija.
- (5) Osim ako se i dok se uloženi veto ne ospori, odgovarajući klub Doma regija radit će na amandmanima zakona za koje se utvrdi da su štetni po vitalni nacionalni interes, odnosno po vitalni interes Ostalih, tako da se više ne smatraju štetnim.
- (6) U slučaju da se predloženi zakoni usvoje u domovima u različitim tekstovima, pristupa se proceduri usaglašavanja u skladu s poslovnicima domova.
- (7) Odluke Parlamenta neće stupiti na snagu prije objavljivanja.
- (8) Zakoni i drugi propisi ne mogu imati povratno djelovanje. Samo pojedine odredbe zakona mogu imati povratno djelovanje.

Član 46. Imunitet

- (1) Delegati i članovi domova ne mogu biti pozvani na građansku ili krivičnu odgovornost za djela izvršena u okviru svojih nadležnosti u Parlamentu.

- (2) Delegati i članovi domova ne mogu biti pritvoreni niti se protiv njih može pokrenuti kazneni postupak bez odobrenja doma u koji su izabrani.
- (3) Delegati i članovi domova mogu biti pritvoreni bez odobrenja doma samo ako su zatečeni da vrše kažnjivo djelo za koje je propisana kazna zatvora u trajanju dužem od pet godina. O takvom se slučaju izvještava predsjednik doma.
- (4) Ako dom nije u zasjedanju, odobrenje da se delegat ili član liši slobode ili da se protiv njega nastavi kazneni postupak daje i o njegovu pravu na imunitet odlučuje mandatno-imunitetna komisija, s tim što njenu odluku mora naknadno potvrditi dom.

Član 47. Raspuštanje

- (1) Oba doma se mogu raspustiti radi raspisivanja prijevremenih izbora ako to odluči većina svih delegata odnosno članova.
- (2) Parlament se raspušta u slučaju kada Predstavnički dom ne uspije izabrati Vladu ni nakon trećeg kruga glasanja.

Član 48. Vitalni nacionalni interes

- (1) Konstitutivni narodi imaju neotuđivo pravo zaštite vitalnog nacionalnog interesa odnosno kolektivnih prava iz člana 17. ovog ustava za pripadnike Ostalih.
- (2) Vitalni nacionalni interes odnosno vitalni interes Ostalih štiti se putem prava veta za zaštitu vitalnog nacionalnog interesa odnosno vitalnog interesa Ostalih.
- (3) Vitalni nacionalni interes odnosno vitalni interes Ostalih štiti se i na državnom nivou.
- (4) Na pravo veta za zaštitu vitalnog nacionalnog interesa može se pozvati u Domu regija u pogledu:
  - a) prava sva tri konstitutivna naroda da budu zastupljeni u zakonodavnim, izvršnim i sudskim organima te da imaju jednaka prava učešća u procesima donošenja odluka;
  - b) identiteta konstitutivnog naroda;
  - c) teritorijalne organizacije;
  - d) organiziranja javnih organa vlasti;
  - e) obrazovanja;
  - f) upotrebe jezika i pisma;
  - g) nacionalnih simbola i zastava;
  - h) duhovnog naslijeđa, posebno njegovanja i potvrđivanja vjerskog i kulturnog identiteta i tradicija;
  - i) očuvanja integriteta Bosne i Hercegovine;

- j) sistema javnog informiranja;
  - k) amandmana na Ustav Bosne i Hercegovine;
  - l) svakog pitanja koje 2/3 delegata jednog konstitutivnog naroda u Domu regija proglasi pitanjem od vitalnog nacionalnog interesa.
- (5) Pripadnici Ostalih mogu se koristiti vetom za zaštitu vitalnog interesa samo u pogledu kolektivnih prava iz člana 17. ovog ustava.

Član 49.

Zahtjev za pozivanjem na pravo veta za zaštitu vitalnog nacionalnog interesa

- (1) Zahtjev za pozivanjem na pravo veta za zaštitu vitalnog nacionalnog interesa upućuje Domu regija radi stavljanja na dnevni red većina delegata iz jednog konstitutivnog naroda za slučajeve iz člana 48. stav 4. tačke a - k, odnosno 2/3 delegata iz reda jednog konstitutivnog naroda za slučajeve iz člana 48. tačke l.
- (2) Klub konstitutivnog naroda koji se poziva na pravo veta za zaštitu vitalnog nacionalnog interesa dužan je u roku od tri dana od dana upućivanja zahtjeva dostaviti u pisanoj formi obrazloženje razloga za pozivanje na pravo veta.
- (3) Ako većina delegata jednog od klubova konstitutivnih naroda smatra da je neosnovano upućen poziv za veto za zaštitu vitalnog nacionalnog interesa, mogu uložiti žalbu Ustavnom sudu Republike u roku od deset dana od dana dostavljanja pisanog obrazloženja.
- (4) Ustavni sud može odlučiti, u skladu s državnim zakonom i ovim ustavom, da li je poziv na veto dopušten (proceduralna ocjena) i da li je interes imao kvalifikaciju vitalnog nacionalnog interesa te da li je njime povrijeđen vitalni nacionalni interes (ocjena merituma).
- (5) Ustavni sud dužan je odluku donijeti i dostaviti je Parlamentu u roku od 15 dana od dana prijema žalbe.
- (6) Ako Ustavni sud odluči da odredbe usvojenog zakona nisu štetne po vitalni nacionalni interes, odluka o usvajanju se donosi većinom glasova prisutnih delegata koji glasaju.
- (7) Ako Ustavni sud utvrdi da je zakon štetan po vitalni nacionalni interes, ili ako nema protivljenja uloženom vetu u smislu stava 3. ovog člana, odluka o usvajanju donosi se većinom glasova prisutnih delegata koja mora uključivati većinu od najmanje osam delegata iz reda svakog konstitutivnog naroda.
- (8) Pripadnici Ostalih imaju iste proceduralne garancije utvrđene ovim članom kao i pripadnici konstitutivnih naroda u pogledu načina ostvarivanja prava iz člana 17. ovog ustava.

Glava II Predsjednik Republike

Član 50. Predsjednik Republike

- (1) Predsjednika Republike bira Predstavnički dom iz reda svojih članova, koji mogu biti nominirani od 20 posto članova Doma regija ili 10 posto članova Predstavničkog doma, u skladu sa Izbornim zakonom Republike.
- (2) Mandat Predsjednika Republike traje četiri godine.
- (3) Nakon izbora Predsjednik Republike podnosi ostavku na članstvo u političkoj stranci, o čemu obavještava Predstavnički dom.
- (4) Izbor Predsjednika rotacijom ili na drugi način odredit će Parlament posebnim zakonom.
- (5) Predsjednik Republike ne može biti pozvan na građansku ili krivičnu odgovornost za djela izvršena u okviru svoje nadležnosti. Predsjednik Republike ne može biti pritvoren niti se protiv njega može pokrenuti kazneni postupak bez prethodnog odobrenja Ustavnog suda.

Član 51. Nadležnosti Predsjednika Republike

- (1) Predsjednik Republike nadležan je za:
  - predstavljanje države u međunarodnim organizacijama i institucijama te kandidiranje za članstvo u tim organizacijama i institucijama;
  - izvršavanje odluka Parlamenta;
  - povjeravanje mandata za sastavljanje Vlade Republike osobi koja, na temelju raspodjele zastupničkih mjesta u Predstavničkom domu i obavljenih konsultacija, uživa povjerenje većine svih članova;
  - imenovanje ambasadora i ostalih međunarodnih predstavnika države;
  - koordinaciju, prema potrebi, između nosilaca vlasti i političkih stranaka s međunarodnim i nevladinim organizacijama u državi;
  - može zatražiti sazivanje sjednica Vlade i Parlamenta, te predlagati njihov dnevni red, i sudjelovati na sjednicama;
  - podnošenje godišnjeg izvještaja Parlamentu o troškovima institucije Predsjednika Republike;
  - davanje pomilovanja;
  - dodjeljivanje odlikovanja i drugih priznanja u skladu sa zakonom;
  - obavlja ostale dužnosti koje mu povjeri Parlament u skladu s ovim ustavom i zakonom.
- (2) Predsjednik Republike, na prijedlog Vlade i uz supotpis predsjednika Vlade, a nakon obavljenih konsultacija s predstavnicima klubova zastupnika parlamentarnih stranaka, može raspustiti oba doma

Parlamenta ako na zahtjev Vlade da se izglasa povjerenje Predstavnički dom Vladi izglasa nepovjerenje, ili ako u roku od 120 dana od dana predlaganja ne donese državni budžet.

- (3) Predsjednik Republike ne može na prijedlog Vlade raspustiti oba doma Parlamenta dok traje postupak za utvrđivanje njegove odgovornosti za povredu Ustava.
- (4) Kada je Predsjednik Republike spriječen da obavlja dužnost ili mu mandat prestane prije isteka vremena na koje je biran, zamjenjuje ga predsjednik Predstavničkog doma, ali najduže tri mjeseca.

Član 52. **Smjenjivanje**

- (1) Predstavnički dom može smijeniti Predsjednika Republike.
- (2) Predsjednik Republike može biti smijenjen zbog kršenja Ustava, zakona ili obvezujuće norme međunarodnog prava.
- (3) Predstavnički dom može pokrenuti prijedlog za smjenu Predsjednika Republike. Ako 2/3 članova Predstavničkog doma glasa za smjenu Predsjednika Republike, on napušta dužnost.
- (4) Izbor novog Predsjednika Republike održava se u roku od 15 dana od dana smjene, u skladu sa zakonom.
- (5) Ako novi Predsjednik Republike ne bude izabran u roku iz prethodnog stava, funkciju Predsjednika Republike, do izbora, obavlja predsjednik Predstavničkog doma.

Glava III Vlada Republike

Član 53. Vlada Republike

- (1) Vlada je nosilac izvršne vlasti.
- (2) Vladu čine predsjednik, jedan ili više potpredsjednika i ministri.
- (3) Predsjednik Republike imenuje predsjednika Vlade, koji stupa na dužnost nakon odobrenja od Predstavničkog doma. Predsjednik Vlade imenuje ministre, koji stupaju na dužnost nakon odobrenja od Predstavničkog doma.
- (4) Mandat Vlade počinje danom potvrđivanja, a završava na dan kada se potvrdi nova Vlada.
- (5) O Vladi se donosi zakon.

Član 54. Izbor predsjednika Vlade

- (1) Predsjednik Republike predlaže Predstavničkom domu na potvrđivanje kao kandidata za predsjednika Vlade osobu koja, na temelju raspodjele zastupničkih mjesta u Predstavničkom domu i obavljenih konsultacija, uživa povjerenje većine svih članova.
- (2) Ako kandidat za predsjednika Vlade ne bude potvrđen, Predsjednik Republike će ponovo predložiti tog kandidata ili drugog kandidata u roku od narednih deset dana.
- (3) Ako kandidat kojeg je Predsjednik Republike predložio ne bude potvrđen u drugom krugu glasanja, članovi Predstavničkog doma imat će ovlasti da predlože kandidate za predsjednika Vlade. Podrška najmanje 1/6 članova Predstavničkog doma bit će potrebna za nominaciju kandidata za predsjednika Vlade.
- (4) U trećem krugu glasanja glasa se o kandidatu koji u drugom krugu nije dobio podršku i kandidatima nominiranim od Predstavničkog doma. Prvo se glasa o kandidatu Predsjednika Republike, a zatim, redom kako su predlagani, o kandidatima koje je nominirao Predstavnički dom.
- (5) Kandidat koji prvi dobije potrebnu većinu bit će potvrđen kao predsjednik Vlade.

Član 55. **Potvrđivanje Vlade**

- (1) Mandatar je dužan, najkasnije u roku od 30 dana od potvrđivanja mandata, program Vlade i Vladu predstaviti Predstavničkom domu i zatražiti glasanje o povjerenju.
- (2) Ako predložena Vlada ne bude potvrđena od Predstavničkog doma, predsjednik Vlade će predložiti novu vladu. Proces se ponavlja dok Vlada ne dobije potrebnu većinu.
- (3) Ako Predstavnički dom ne uspije potvrditi Vladu u roku od 30 dana, predsjednik Vlade gubi svoj mandat, a Predstavnički dom bira novog predsjednika Vlade u skladu s ovim ustavom.

Član 56. **Nadležnosti Vlade Republike**

Vlada je nadležna da:

- izvršava nadležnosti Republike;
- osigurava suverenitet i teritorijalni integritet, političku nezavisnost i međunarodni subjektivitet, te unutrašnju i vanjsku sigurnost države, u skladu sa Ustavom i zakonom;
- vodi vanjsku politiku;
- izvršava i provodi akte Parlamenta;
- predlaže zakone Parlamentu;
- donosi uredbe i propise potrebne za provedbu zakona;
- usmjerava rad institucija Vlade;
- osigurava efikasno i djelotvorno funkcioniranje države u skladu sa Ustavom i zakonom;
- osigurava da država ispunjava svoje domaće i međunarodne obaveze u skladu sa Ustavom i zakonom;
- obavlja sve druge dužnosti povjerene Ustavom i zakonom;
- predlaže druge akte Parlamentu;
- predlaže državni budžet;
- provodi zakone i druge odluke Parlamenta;
- donosi uredbe za izvršenje zakona;
- vodi unutrašnju politiku;
- usmjerava i nadzire rad državne uprave;
- brine o ekonomskom razvoju zemlje;
- usmjerava djelovanje i razvoj javnih službi;
- obavlja druge poslove određene Ustavom i zakonom.

Član 57.
Ovlaštenja i dužnosti predsjednika Vlade

- (1) Predsjednik Vlade je ministar bez portfelja i odgovoran je za upravljanje i djelotvorno funkcioniranje Vlade.
- (2) Predsjednik Vlade je zajedno s ministrima odgovoran za rad Vlade.
- (3) Predsjednik Vlade:
  - utvrđuje prioritete, sadržaj i opći pravac rada Vlade;
  - predsjedava sjednicama Vlade;
  - osigurava jedinstvo Vlade;
  - organizira i usmjerava rad Vlade;
  - podnosi izvještaje Parlamentu o radu Vlade.
- (4) Predsjednik Vlade može staviti van snage akte i propise koje donesu ministri ako oni ne osiguraju efikasno provođenje zakona.

Član 58.
Ovlaštenja i dužnosti ministara

- (1) Ministri djeluju kolektivno kao Vlada, a dužnosti obavljaju pojedinačno kao čelnici svojih ministarstava.
- (2) Svaki ministar vodi poslove svoga ministarstva samostalno i na svoju vlastitu odgovornost i obavezan je da:
  - izvršava politiku Vlade, provodi zakone, propise i akte Vlade u okviru svog ministarstva te zadatke koje dobije od predsjednika Vlade;
  - predlaže i daje preporuke u vezi sa zakonom u okviru svog ministarstva;
  - donosi propise kako bi se olakšala provedba i primjena zakona koji se odnose na njegovo ministarstvo, kao i onih koji utječu na pitanja koja mu povjeri predsjednik Vlade u skladu sa Ustavom i zakonima;
  - formulira, objašnjava i analizira prijedloge budžeta koji se odnose na njegovo ministarstvo;
  - odgovara na pitanja Parlamenta koja se odnose na poslove njegovog ministarstva;
  - pomaže predsjedniku Vlade u izvršavanju i provođenju politike Vlade i zakona.
- (3) Ministarstva i njihove nadležnosti određuju se zakonom.

Glava IV

Sudska vlast u Republici

Član 59.

Vršioци sudske funkcije

- (1) Sudsku funkciju u Republici vrše Vrhovni sud, regionalni i osnovni sudovi opće nadležnosti.
- (2) U Republici se mogu osnivati specijalni sudovi.

Poglavlje I

Sudstvo i javno tužilaštvo

Član 60.

Organizacija sudske funkcije

Svi organi vlasti izvršavat će i pomagati u izvršavanju presuda i rješenja svih sudova navedenih u ovom ustavu.

Član 61.

Jednakost u postupku

- (1) Ako ovim ustavom nije drugačije utvrđeno, pravila postupka potrebna da bi se osigurala jednakost u postupanju, kao i osnovna načela pravičnosti u postupcima pred sudovima i organizaciji svih sudova, bit će utvrđena zakonima Republike.
- (2) Zakonodavno tijelo regionalne zajednice može propisati dopunska pravila o organizaciji i upravljanju regionalnim i osnovnim sudovima. U skladu s tim pravilima, svaki sud može utvrditi svoju unutrašnju organizaciju i u vezi s tim donijeti dopunska pravila.

Član 62.

Nezavisnost sudstva

- (1) Sudska vlast u Republici samostalna je i nezavisna.
- (2) Sudovi će osigurati jednak položaj svim stranama u sudskim postupcima.
- (3) Sudska vlast je samostalna i nezavisna od izvršne i zakonodavne vlasti Republike, regionalnih i općinskih zajednica.
- (4) Visoko sudsko i tužilačko vijeće Republike osigurava samostalnost, nezavisnost, nepristranost, stručnost i efikasnost sudstva i tužilačke funkcije u Republici. Nadležnosti Visokog sudskog i tužilačkog vijeća, između ostalog, uključuju imenovanje, vođenje disciplinskog postupka i smjenjivanje sudija, osim sudija Ustavnog suda koji se imenuju i

razrješavaju u skladu s ovim ustavom i zakonima donesenim na osnovu ovog ustava.

- (5) Tužioce i zamjenike tužilaca predlaže Visoko sudsko i tužilačko vijeće, a imenuju većinom glasova zakonodavna tijela, zavisno od nivoa na koji se imenuju, koja ih mogu i razriješiti. Sastav i dodatne nadležnosti Visokog sudskog i tužilačkog vijeća utvrđuju se zakonom.
- (6) Svi sudski postupci su javni ako, za određene izuzetne situacije, zakonom nije drugačije utvrđeno. Sve presude objavljuju se javno.

Član 63.

Kriteriji za izbor sudija i tužilaca

- (1) Sudije će biti ugledni pravnici najviših moralnih osobina.
- (2) Sudije neće biti krivično gonjeni niti odgovorni u građanskom postupku za bilo koju radnju učinjenu u vršenju svoje funkcije.

Član 64.

Trajanje mandata

Sudije se imenuju na period do 70 godina starosti, osim ako ne podnesu ostavku, ako se ne penzioniraju, ili ne budu s razlogom smijenjeni od Visokog sudskog i tužilačkog vijeća, u skladu sa zakonom.

Član 65.

Prava sudije

Prava sudije ne mogu biti umanjena za vrijeme vršenja sudske funkcije, osim kao posljedica disciplinskog postupka, u skladu sa zakonom.

Član 66.

Sudska policija

- (1) Sudska policija se osniva radi pružanja pomoći sudovima u Republici i regijama u osiguranju informacija, osiguranju prisustva svjedoka, privođenju optuženih osoba, održavanju reda u sudnici i sigurnosti suda te izvršavanju sudskih naloga.
- (2) Ukupna nacionalna struktura sudske policije odražavat će nacionalnu strukturu stanovništva Republike odnosno regionalne zajednice i općina.
- (3) Predsjednik Vrhovnog suda odgovoran je za upravljanje sudskom policijom.

Član 67. **Vrhovni sud Republike**

Broj sudija Vrhovnog suda utvrđuje se zakonom, prema potrebi, s tim da ne može biti manji od devet sudija.

Član 68. **Nadležnosti Vrhovnog suda**

- (1) Vrhovni sud je najviši žalbeni sud u Republici, uključujući i odlučivanje o žalbama na odluke regionalnih sudova i vijeća Vrhovnog suda u vezi s pitanjima koja se tiču utvrđivanja obvezujućih pravnih stavova, osim onih iz nadležnosti Ustavnog suda.
- (2) Vrhovni sud ima i izvorne nadležnosti utvrđene zakonima Republike.
- (3) Vrhovni sud će biti prvostepeni i apelacioni sud za krivična djela utvrđena Krivičnim zakonom Republike, za žalbe u izbornom procesu, upravnim stvarima kada rješava spor nastao donošenjem upravnih akata republičkih organa.

Član 69. **Regionalno sudstvo**

- (1) Regionalne zajednice imaju sudove koji imaju žalbenu nadležnost u odnosu na osnovne sudove u svojoj regiji te druge nadležnosti utvrđene zakonom.
- (2) Sudije regionalnih sudova, uključujući i predsjednike sudova, odabira, imenuje, provodi disciplinski postupak i smjenjuje Visoko sudsko i tužilačko vijeće, u skladu sa zakonom.
- (3) Sudije regionalnih sudova imenuju se do dobi od 70 godina, osim ako ne podnesu ostavku, ako se ne penzioniraju, ili ne budu s razlogom smijenjeni od Visokog sudskog i tužilačkog vijeća u skladu sa zakonom Republike. Uvjeti obavljanja funkcije, uključujući i imunitet, za sudije regionalnih sudova utvrđuju se zakonom Republike.
- (4) Konstitutivni narodi i pripadnici Ostalih proporcionalno su zastupljeni u regionalnim i osnovnim sudovima.

Član 70. **Tužilaštvo**

- (1) Tužilaštvo je državni organ.
- (2) Organizacija tužilaštva u Republici bit će usklađena s organizacionom strukturom sudske vlasti.

Poglavlje II

Ustavni sud Republike

Član 71.

Ustavni sud Republike

- (1) Ustavni sud podržava i štiti ovaj ustav.
- (2) Ustavni sud je jedini nadležan da odlučuje o bilo kojem sporu koji se javlja po ovom ustavu između regionalnih zajednica, regionalnih zajednica i općina i gradova, između Republike i regionalnih zajednica, te između institucija Republike.
- (3) O tome da li je bilo koja odredba statuta ili zakona regionalnih zajednica u skladu s ovim ustavom spor može pokrenuti Predsjednik Republike, predsjednik Vlade Republike, predsjedavajući ili njegov zamjenik bilo kojeg doma Parlamenta, jedna četvrtina članova/delegata bilo kojeg doma Parlamenta, ili jedna četvrtina članova zakonodavnog organa jedne regionalne zajednice.
- (4) Ustavni sud nadležan je da odlučuje o ustavnosti i zakonitosti svih općih akata na inicijativu bilo koje fizičke ili pravne osobe. O osnovanosti inicijative odlučuje Ustavni sud većinom glasova svih sudija koji su prisutni i glasaju.
- (5) Ustavni sud ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmetom spora zbog presude bilo kojeg suda u Republici.
- (6) Ustavni sud nadležan je u pitanjima koja mu je proslijedio bilo koji sud u Republici u pogledu toga da li je zakon o čijem važenju njegova odluka zavisi kompatibilan s ovim ustavom, s Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama i njenim protokolima, ili sa zakonima Republike; ili u pogledu postojanja ili domašaja nekog općeg pravila međunarodnog javnog prava koje je bitno za odluku suda.
- (7) Ustavni sud nadležan je da odlučuje o pitanjima proslijeđenim od Doma regija, u skladu s članom 48. ovog ustava, kada se odlučuje na osnovu zahtjeva za pozivanjem na pravo veta za zaštitu vitalnog nacionalnog interesa, odnosno vitalnog interesa Ostalih. Postupak odlučivanja će se urediti Ustavnim zakonom.
- (8) Ustavni sud nadležan je za davanje savjetodavnog mišljenja o usklađenosti sa Ustavom Republike prijedloga za promjenu ustava, zakona i drugih propisa i općih akata, u pitanjima raspodjele nadležnosti između organa vlasti Republike i drugih nivoa vlasti, u postupku donošenja, a prije njihovog usvajanja.

Savjetodavno mišljenje mogu zatražiti ovlašteni subjekti iz stava 3. ovog člana Ustava kada se radi o općim aktima iz njihove nadležnosti. Ustavni sud daje savjetodavno mišljenje po hitnom postupku.

Član 72. Sastav

Ustavni sud sastoji se od petnaest članova.

Član 73. Postupak izbora sudija Ustavnog suda

- (1) Postupak izbora sudija Ustavnog suda, prava i dužnosti sudija Ustavnog suda, financijska samostalnost, razrada nadležnosti, status zaposlenih i druga pitanja od značaja za izvršavanje dužnosti i rad Ustavnog suda uređuju se Ustavnim zakonom.
- (2) Skupštine regionalnih zajednica biraju po jednog člana, na prijedlog Visokog sudskog i tužilačkog vijeća. Pet članova imenuje Visoko sudsko i tužilačko vijeće. Predsjednik Republike, na prijedlog Visokog sudskog i tužilačkog vijeća, imenuje preostale članove, a imenovanje potvrđuje Predstavnički dom Parlamenta Republike.
- (3) Sudije Ustavnog suda će biti istaknuti pravници s položenim pravosudnim ispitom, visokog moralnog ugleda, koji zadovoljavaju posebne uvjete propisane zakonom.
- (4) Mandat sudija traje do navršenih 70 godina života, izuzev ako podnesu ostavku ili budu s razlogom razriješeni na osnovu konsenzusa ostalih sudija, ili kao rezultat disciplinskog postupka provedenog u skladu sa zakonom.

Član 74. Procedure

- (1) Ustavni sud će formirati vijeća od po troje sudija za rješavanje predmeta iz apelacione nadležnosti. Sve druge predmete sud će rješavati u plenarnom sazivu, a kvorum će sačinjavati većina prisutnih sudija ako ta većina uključuje najmanje osam članova Ustavnog suda.
- (2) Ustavni sud će, većinom glasova, usvojiti svoj poslovnik o radu. Sud će po potrebi voditi javne rasprave, a svoje odluke će javno obrazlagati i objavljivati.

Član 75. Pravila postupka pred Ustavnim sudom

- (1) Pravila postupka pred Ustavnim sudom uredit će se Ustavnim zakonom.
- (2) Parlament Republike će donijeti odgovarajuće zakone kojim će se osigurati nezavisnost Ustavnog suda, statusna pitanja sudija i zaposlenih te postupak izbora sudija Ustavnog suda u skladu s ovim ustavom.

- (3) Ustavni sud će usvojiti Pravila Ustavnog suda kojim će se regulirati ona pitanja koja ne budu uređena zakonima iz stavova 1. i 2. ovog člana.

**Član 76.
Odluke**

Odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

DIO PETI

CENTRALNA BANKA

**Član 77.
Centralna banka Republike**

- (1) Centralna banka će biti jedina odgovorna za izdavanje novca i monetarnu politiku u državi.
- (2) Detalje nadležnosti Centralne banke određuje Parlament Republike.
- (3) Upravni odbor Centralne banke čini pet (5) članova.
- (4) Guvernera Centralne banke imenuje Predsjednik Republike, a preostala četiri člana Parlament Republike.

DIO ŠESTI

TERITORIJALNA ORGANIZACIJA DRŽAVE

**Glava I
Regionalne zajednice**

**Član 78.
Kriteriji formiranja regionalnih zajednica**

Regije se formiraju na ekonomskim, prostornim, geografskim, funkcionalnim i komunikacijskim kriterijima, kao i historijskim, kulturnim i tradicijskim te evropskim kriterijima regionalizacije.

**Član 79.
Teritorijalni obuhvat regija**

Teritorijalni obuhvat i pripadnost općina regijama utvrđuje se Ustavnim zakonom.

Član 80.
Autonomnost regionalnih zajednica

Regije kao političko-teritorijalne zajednice imaju autonomiju s vlastitim funkcijama i vlašću, prema načelima utvrđenim u ovom ustavu.

Član 81.
Pravo na samoorganiziranje

- (1) Regionalne zajednice imaju pravo na samoorganiziranje.
- (2) Svaka regionalna zajednica ima statut kojim se reguliraju prava i dužnosti, unutrašnja organizacija vlasti i odnosi između zakonodavne, izvršne i upravne vlasti, kao i odnosi s organima lokalne samouprave i organima Republike.
- (3) Statut regionalne zajednice mora biti u skladu s ovim ustavom.

Član 82.
Organizacija vlasti u regionalnim zajednicama

- (1) Autonomna institucionalna organizacija vlasti u regionalnoj zajednici zasniva se na:
  1. Zakonodavnoj vlasti, koju čini skupština izabrana općim i neposrednim glasanjem po proporcionalnom izbornom sistemu;
  2. Vladi, kao kolektivnom izvršnom organu sa izvršnim i upravnim funkcijama.
- (2) U zakonodavnoj i izvršnoj vlasti najbrojniji narod može imati najviše do 49 posto svojih predstavnika.
- (3) Zakoni koje donosi regionalna skupština moraju biti u skladu sa statutom regionalne zajednice, kao i Ustavom Republike.
- (4) U slučaju sukoba, norme države imaju jaču snagu od normi autonomne zajednice u svemu što nije stavljeno u isključivu nadležnost regionalne zajednice, o čemu odlučuje Ustavni sud.

Član 83.
Finansijska autonomija regionalnih zajednica

- (1) Regionalne zajednice imaju finansijsku autonomiju, u skladu s ovim ustavom.
- (2) Regionalne zajednice imaju vlastite poreze, a dodjeljuju im se i kvote državnih poreza u razmjeri s potrebama regionalne zajednice za izdacima koji su neophodni za vršenje njene normalne funkcije.

Član 84.
Vlasništvo nad imovinom

Regionalne zajednice imaju vlastito vlasništvo i drugu imovinu pod uvjetima utvrđenim ovim ustavom i zakonom Republike.

Član 85.
Učešće u vlasti Republike

Regionalne zajednice preko Doma regija osiguravaju svoje učešće u organima vlasti Republike u skladu s ovim ustavom.

Član 86.
Zaštita prava konstitutivnih naroda

U regionalnim zajednicama kolektivna prava konstitutivnih naroda štite se na način kako je to predviđeno u ovom ustavu.

Član 87.
Prenošenje nadležnosti

- (1) Svaka regionalna zajednica može prenijeti svoje nadležnosti na jedinice lokalne samouprave na svojoj teritoriji ili na republičku vlast.
- (2) Regionalna zajednica dužna je prenijeti na jedinice lokalne samouprave na svojoj teritoriji nadležnosti u vezi s osnovnim obrazovanjem, kulturom, turizmom, lokalnim poslovanjem i karitativnom djelatnošću ako u pogledu nacionalnog sastava većinsko stanovništvo te jedinice lokalne samouprave nije većinsko stanovništvo u regiji kao cjelini.

Član 88.
Provođenje zakona

- (1) Ako su zakonom Republike ovlaštene, regionalne zajednice mogu donositi dopunske propise u cilju samostalnog reguliranja određenih pitanja.
- (2) Organi regionalnih zajednica mogu donositi propise za izvršavanje republičkih propisa ako su za to ovlaštene republičkim zakonom ili uredbom.

Glava II **Lokalna samouprava**

Član 89. **Lokalna samouprava**

- (1) Građanima se zajamčuje pravo na lokalnu samoupravu, koja počiva na sljedećim načelima:
- Lokalna samouprava je pravo i odgovornost lokalnih vlasti da autonomno i nezavisno, u granicama ovog ustava i zakona, reguliraju i rukovode znatnim dijelom javnih poslova na osnovu vlastite odgovornosti i u interesu lokalnog stanovništva;
  - Lokalnu samoupravu vrše građani neposrednim učešćem u odlučivanju i putem izabраниh predstavnika na slobodnim izborima, tajnim glasanjem, na bazi neposrednog, općeg, za sve jednakog biračkog prava;
  - Lokalne vlasti, u skladu s utvrđenom ekonomskom politikom, imaju pravo na odgovarajuće vlastite izvore finansiranja, kojima raspoložu slobodno i u okviru svojih ovlaštenja. Lokalne vlasti imaju pravo učestvovati u raspodjeli prihoda koji se utvrđuju na nivou Republike i regionalnih zajednica, s tim da korištenje tih sredstava ne može biti uvjetovano;
  - Organi lokalne samouprave imaju pravo na ustavnopravnu zaštitu prava na samoupravljanje.
- (2) O lokalnoj samoupravi se donosi zakon na nivou Republike i regionalnih zajednica u skladu s Evropskom poveljom o lokalnoj samoupravi i ovim ustavom.

Član 90. **Jedinice lokalne samouprave**

Jedinice lokalne samouprave su općina i grad.

Član 91. **Općina**

Općina je osnovna jedinica lokalne samouprave koja se osniva za područje više naseljenih mjesta koja predstavljaju prirodnu, geografsku, privrednu i društvenu cjelinu, te koja su povezana zajedničkim interesima stanovništva.

Član 92. **Nadležnost općine**

Općina je nadležna za sljedeće poslove:

- urbanizam;
- lokalni razvoj;
- komunalna infrastruktura i usluge;
- primarna zdravstvena zaštita;
- organizacija i osnivanje osnovnog obrazovanja;
- predškolski odgoj i osnovno obrazovanje;
- osiguranje zaštite prava i sloboda utvrđenih ovim ustavom;
- prikupljanje lokalnih komunalnih taksi;
- utvrđivanje politike korištenja i utvrđivanje visine naknade za korištenje javnih dobara;
- izgradnja i održavanje lokalnih puteva;
- politika obrta i očuvanja starih zanata;
- stambeno-komunalna djelatnost;
- osiguravanje uvjeta za razvoj sporta i fizičke kulture;
- osiguravanje uvjeta za razvoj turizma, ugostiteljstva, zanatstva i trgovine;
- zaštita kulturnih dobara, izgradnja i rekonstrukcija objekata kulture;
- analiza stanja javnog reda i mira, sigurnosti ljudi i imovine, te predlaganje mjera prema nadležnim organima za ova pitanja.

Član 93. **Statut općine**

Općina ima statut kojim se regulira unutrašnja organizacija vlasti i koji mora biti u skladu sa Ustavom i zakonima Republike.

Član 94. **Organi općine**

Organi općine su:

- vijeće/skupština, kao predstavnički organ građana koji se bira neposredno;
- načelnik, kao izvršni organ koji se bira neposredno; i
- općinski organi uprave.

Član 95. **Grad**

- (1) Grad je jedinica lokalne samouprave koja se formira za područje dviju ili više općina koje su urbano ili teritorijalno povezane svakodnevnim

potrebama građana, kao i općina koje imaju razvijeniju urbanu, ekonomsku i kulturnu osnovu sa preko 30.000 stanovnika, odnosno u čijem gradskom središtu kao zaokruženom području živi najmanje 10.000 stanovnika.

- (2) Sjedišta regionalnih zajednica, bez obzira na uvjete iz prethodnog stava, imaju status grada.

Član 96. Nadležnost Grada

Grad je nadležan za sljedeće poslove:

- finansije i porezna politika, u skladu sa zakonom Republike i regionalnih zajednica;
- zajednička infrastruktura;
- urbanističko planiranje;
- javni promet;
- druge nadležnosti koje gradu prenesu regionalne zajednice odnosno općine;
- osiguranje i zaštita ljudskih prava i sloboda u skladu s ovim ustavom.

Član 97. Prihodi Grada

Grad ostvaruje prihode oporezivanjem, zaduživanjem i na drugi način, u skladu sa zakonom.

Član 98. Statut Grada

- (1) Grad ima statut kojim se regulira unutrašnja organizacija vlasti i koji mora biti u skladu s ovim ustavom.
- (2) Organi Grada su:
- Gradsko vijeće, kao predstavnički organ građana koji se bira neposredno;
  - Gradonačelnik, kao izvršni organ koji se bira neposredno;
  - Gradski organi uprave.

DIO SEDMI

MEĐUNARODNI ODNOSI

Član 99. Načela

- (1) Međunarodni odnosi Republike zasnivaju se na međunarodnom suverenitetu i pravnom subjektivitetu te nezavisnosti Republike.
- (2) Međunarodni ugovori i drugi međunarodni sporazumi koji su na snazi te opća pravila međunarodnog prava sastavni su dio pravnog sistema Republike.
- (3) U slučaju bilo kakve nesaglasnosti između međunarodnih ugovora i domaćeg zakonodavstva jaču pravnu snagu imat će međunarodni ugovori.

Član 100.

Parafiranje, potpisivanje, ratifikacija i otkaz međunarodnih sporazuma i ugovora

- (1) Međunarodne ugovore i druge međunarodne sporazume potpisuje i ratificira Predsjednik Republike, uz prethodno odobrenje Parlamenta Republike, osim ako nije zakonom propisano da takva saglasnost nije potrebna.
- (2) Parafiranje međunarodnih ugovora može obaviti predsjednik Vlade ili od Vlade ovlašteni ministar.
- (3) Predsjednik Republike, na prijedlog predsjednika Vlade, može otkazati međunarodne sporazume i ugovore na zahtjev Parlamenta Republike.
- (4) Regionalne zajednice mogu zaključivati međunarodne sporazume s drugim državama iz svoje nadležnosti, uz prethodnu saglasnost Parlamenta Republike.

DIO OSMI

USVAJANJE I REVIZIJA USTAVA

Član 101.

Usvajanje Ustava Republike i amandmana

- (1) Ustav je usvojen kad za njega glasaju dvije trećine izabranih zastupnika u Predstavničkom domu i natpolovična većina delegata svakog od klubova bošnjačkog, srpskog i hrvatskog naroda u Domu regija.
- (2) Prije usvajanja Prijedloga Ustava, Ustav se obavezno upućuje na javnu raspravu.
- (3) Amandmani na Ustav usvajaju se na isti način kao i Ustav.

Član 102.

Predlaganja amandmana

- (1) Amandmane na Ustav može predlagati Predsjednik Republike, Vlada, 10 posto zastupnika Predstavničkog doma i svaki od klubova delegata bošnjačkog, hrvatskog i srpskog naroda u Domu regija odlukom većine svojih članova, kao i dvije i više regionalnih zajednica. O tim prijedlozima obavezno se izjašnjavaju domovi Parlamenta.
- (2) Predloženi amandmani prije usvajanja obavezno idu na javnu raspravu, u roku koji utvrdi Parlament.
- (3) Inicijativu za promjenama Ustava može pokrenuti i svaki od zastupnika, svaka od političkih stranaka koja je učestvovala na izborima i nevladine organizacije, a o prihvatljivosti inicijative odlučuje nadležno tijelo Parlamenta.

DIO DEVETI

PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 103. Ustavni zakon

U Ustavnom zakonu, koji će biti donesen istovremeno kada i Ustav, odredit će se broj i teritorijalni obuhvat regija, vrijeme i način provođenja Ustava.

Član 104.

Termini upotrijebljeni u tekstu ovog ustava će se upotrebljavati rodno ravnopravno.

Član 105. Stupanje na snagu Ustava Republike

Ustav Republike stupa na snagu danom proglašenja.

O B R A Z L O Ž E N J E

Preambula

Većina država u svijetu i Evropi u ustavu ima preambulu, bilo kao sastavni dio ustava bilo kao skup općih načela od kojih se polazi u normativnom dijelu ustava. Preambule se po sadržaju razlikuju od jedne do druge države. Prevladava ipak praksa da su one najčešće mješovitog sastava. Za razliku od postojeće preambule u Ustavu, u predloženoj preambuli je, pored razvoja pluralističke demokratije i poštivanja sloboda i jednakosti u skladu sa svjetskim standardima i konkretnim međunarodnim dokumentima, težište stavljeno na jačanje jedinstva u različitostima, odnosno integriteta bosanskohercegovačkog društva i države, kao i na uvažavanje historijske utemeljenosti državnosti Bosne i Hercegovine.

Uvodno dio

Osnovne odredbe

U okviru Osnovnih odredbi Ustava Republike Bosne i Hercegovine predložena su neka od osnovnih ustavnih načela kojima se određuje da je Bosna i Hercegovina moderna demokratska i pravna država, socijalna i sekularna, te da je nosilac političke vlasti građanin, da konstitutivni narodi kao kolektiviteti participiraju u vlasti, da vlast počiva na načelu podjele na zakonodavnu, izvršnu i sudsku, da je državno uređenje regionalnog tipa itd. S tim u vezi, ukazat ćemo na sadržaj predloženih ustavnih načela:

U Osnovnim odredbama polazi se od toga da je temeljno određenje ustavnog sistema Bosne i Hercegovine kao moderne demokratske države uspostava i dosljedno ostvarivanje individualnih i kolektivnih ljudskih prava i sloboda u skladu s evropskim i svjetskim standardima, i to na cijeloj njenoj teritoriji. Budućnost Bosne i Hercegovine nije u stvaranju nacionalnih teritorija i entiteta, kao nehistorijskih i krajnje vještačkih tvorevina kojima se poništavaju individualna i kolektivna prava ljudi, nego u stvaranju države građana regionalno uređene u skladu sa stoljetnim tradicijama i na toj osnovi zajamčenih „personalnih autonomija“, odnosno kolektivnih prava naroda na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine.

Jedan od ključeva cijelog državnog i ustavnog uređenja Bosne i Hercegovine, od kojeg se polazi u Osnovnim odredbama, jest upravo taj da se građanin - državljanin Republike, dovodi u poziciju aktivnog političkog subjekta na cijelom prostoru Bosne i Hercegovine, odnosno dovodi u stanje u kome „sva vlast proizlazi iz naroda i pripada narodu kao zajednici slobodnih i ravnopravnih državljana“. Drugim riječima, građanin - državljanin Republike, treba da bude „osnova i izvor“ vlasti, da je organizirani građanin - pripadnik države kao

političke zajednice, nosilac suvereniteta, i da vlast vrši na cijelom prostoru države neposredno i preko svojih predstavnika.

Vještačkom podjelom jedinstvene teritorije Bosne i Hercegovine na dva entiteta i njihovim određivanjem kao izborne osnove izvršeno je poništavanje građanina Republike Bosne i Hercegovine kao osnovnog političkog subjekta na cijeloj teritoriji, čime se lišava one uloge koju građanin danas ima u bilo kojoj demokratskoj državi svijeta, to jest da je on jednako građanin na cijeloj teritoriji svoje države (bez obzira o kakvom obliku državnog uređenja se radi). Građanin je sada ostao „zarobljen“ u etno-entitetskim granicama.

U okviru Osnovnih odredbi posebna pozornost posvećena je načinu tretiranja položaja nacije i nacionalnih prava i njihovog ostvarivanja i zaštite. Za državno uređenje Bosne i Hercegovine kao multietničke države bitno je da se prava konstitutivnih naroda ne tretiraju kao suverena prava koja se teritorijalno određuju. Ona, međutim, treba da se tretiraju kao posebna kolektivna prava, koja nisu prenosiva i ne mogu se nametati drugim nacionalnim grupama, nego ta prava uživa pripadnik određene nacionalne grupe kao „personalnu autonomiju“ koja podrazumijeva njihovo jamčenje i njihovu zaštitu u institucijama vlasti. Ona se, dakle, transteritorijalno, neteritorijalno određuju i ostvaruju kao sastavni dio korpusa ljudskih prava i sloboda.

Ako se prava konstitutivnih naroda tretiraju kao suverena prava, onda se ona neminovno moraju teritorijalizirati i jedinstvena državna teritorija etnički podijeliti (etničke državice), te će se prava većinske nacionalne grupe u tako podijeljenoj državi nametati drugim nacionalnim grupama. Jer, nema suverene vlasti bez teritorije. Suverena vlast mora imati teritoriju na kojoj provodi svoje odluke. A to je suprotno multietničkom biću Bosne i Hercegovine. Jedinstvo uz poštivanje različitosti u vidu „personalne autonomije“ pripadnika kolektiviteta može biti osnova izgradnje državnosti Bosne i Hercegovine.

Stoga se u Osnovnim odredbama polazi od toga da se prava konstitutivnih naroda ostvaruju neteritorijalno, i to na svakom nivou vlasti, tako što će njihova prava biti ustavno utvrđena i zaštićena, i što će predstavnici konstitutivnih naroda učestvovati u organima i institucijama vlasti. U uvjetima teritorijalizacije nacionalnih prava građanin kao pojedinac gubi svojstvo državljanina Bosne i Hercegovine, odnosno svodi se na pripadnost užoj zajednici i etničkoj skupini na toj teritoriji, dok pripadnici konstitutivnih naroda gube svojstva autohtonih naroda Bosne i Hercegovine čija su prava jednako zajamčena na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine.

U Osnovnim odredbama predloženo je da se kod određivanja nosilaca suvereniteta države Bosne i Hercegovine kombinira načelo suvereniteta građana s načelom ravnopravnosti i posebnih kolektivnih prava nacija, tako da država

Bosna i Hercegovina, kao multietnički izmiješana država, ne može biti organizirana ni kao unitarna ni kao federalna država, gdje su federalne jedinice države („nacija-država“), nego kao regionalna država, gdje se osigurava jedinstvo države, ali i autonomnost regija sa svim svojim specifičnostima. Regije kao političko-teritorijalne jedinice i zajednice nisu države iako imaju određene državne prerogative.

Kod unitarnih država, bez obzira na stepen decentralizacije, vršenje funkcija vlasti koncentrirano je u rukama centralnih organa vlasti i oni dijelom tu vlast povjeravaju, delegiraju, odnosno prenose na organe nižih političko-teritorijalnih jedinica, pri čemu se prava naroda tretiraju kao prava nacionalnih manjina. Kod federalnih država podjela vlasti vrši se između organa federalne države i organa federalnih jedinica, i njihove nadležnosti utvrđene su ustavom, a jedan od kriterija na osnovu kojih se konstituiraju federalne jedinice jest i etnički kriterij (nacija-država) - etničke federacije. Federalne jedinice su države.

Organiziranje Bosne i Hercegovine kao regionalne države podrazumijeva, dakle, organiziranje vlasti na tri nivoa: centralnom, regionalnom i lokalnom, pri čemu postoji ustavom utvrđena podjela vlasti (nadležnosti) između centralnih i regionalnih vlasti. Regije kao političko-teritorijalne zajednice imaju Ustavom zajamčenu samostalnost i autonomiju, s elementima državne vlasti. Regionalne zajednice se, dakle, razlikuju i od jedinice lokalne samouprave i od federalnih jedinica složene federalne države.

Prema tome, organiziranje Bosne i Hercegovine kao regionalne države upravo omogućava da se očuva političko jedinstvo države i istovremeno osigura izražavanje razlika i specifičnosti regionalnih (autonomnih) jedinica.

Oblik vladavine jedne države određuje se po tome kako je organizirano poglavarstvo države. S obzirom na historijske, nacionalne i druge specifičnosti, Bosna i Hercegovina bi trebalo da bude republika po obliku vladavine. Veliki broj država, osobito u novije doba, ne slučajno, ističe oblik vladavine i u svom imenu. Time se ustvari ističe demokratski karakter vlasti. U njenom imenu, dakle, trebalo bi da bude izražen i oblik vladavine, kao garancija njenog demokratskog ustroja vlasti. U novijoj historiji Bosna i Hercegovina je bila organizirana kao republika.

U Osnovnim odredbama predloženo je da državna vlast bude organizirana na načelu podjele vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast, što u međusobnim odnosima omogućava uzajamnu kontrolu nosilaca zakonodavne, izvršne i sudske vlasti, i uspostavu „ravnoteže“ vlasti, a time i onemogućavanje zloupotrebe pojedine od ovih vlasti. Kada je riječ o odnosima između zakonodavne, izvršne i sudske vlasti, predloženo je da ti odnosi počivaju na načelu parlamentarne demokratije. Multietničkom i multikonfesionalnom biću Bosne i Hercegovine

više odgovara „čisti“ parlamentarni sistem, umjesto polupredsjedničkog sistema kakav je sada. Parlament Republike Bosne i Hercegovine bi trebao biti centar odlučivanja i najviši organ vlasti, koji donosi zakone i druge odluke, ali vrši i kontrolu izvršne vlasti. To je ujedno zahtijevalo da se bitno smanje sadašnje nadležnosti Predsjedništva kao izvršnog organa vlasti i da Predsjednika Republike bira Parlament. Posrednim izborom Predsjednika ojačala bi se uloga Parlamenta, jer politička moć Predsjednika upravo proizlazi iz njegovog neposrednog izbora.

- Paradoksalno je da je sada položaj i status Sarajeva kao glavnog grada Republike Bosne i Hercegovine reguliran u Ustavu Kantona Sarajevo, kao da je Sarajevo samo sjedište Kantona, a ne i glavni grad Federacije BiH i Republike Bosne i Hercegovine. Toleriranje nedefiniranosti položaja i statusa Grada Sarajeva eklatantno je primjer potcjenjivačkog odnosa prema lokalnoj samoupravi. Za razliku od drugih gradova kao jedinica lokalne samouprave, Sarajevo treba da ima status posebne jedinice lokalne samouprave i uprave i određene nadležnosti koje ga razlikuju od drugih gradova. Stoga o položaju i statusu Sarajeva, kao glavnog grada, treba donijeti poseban zakon na nivou Bosne i Hercegovine. Takav status Grada Sarajeva bio bi nukleus reintegracije Bosne i Hercegovine.

Dio prvi

Ljudska prava

Ljudska prava i slobode, kako individualna tako i kolektivna, zauzimaju centralno mjesto u predloženom ustavu i ona su temelj Ustava u cjelini. U Ustavu se polazi od toga da su ljudska prava i slobode sadržaj i bit svake demokratske i pravne države. U tom smislu u predloženom ustavu polazi se od monističkog shvaćanja pravnog sistema, odnosno međunarodno i unutrašnje pravo su dijelovi jedinstvenog pravnog poretka koji pruža i načela o rješavanju sukoba između propisa unutrašnjeg prava neke države i međunarodnog prava. Propisi međunarodnog prava utječu na propise unutrašnjeg, i obrnuto. Zbog karaktera samoizvršivosti i direktne primjenjivosti Evropske konvencije se i naglašava da buduće ustavno ustrojstvo Republike Bosne i Hercegovine treba da se temelji na primjeni monističkog pravnog shvaćanja jer se na taj način najbolje može odgovoriti obavezama u integracijskim procesima.

- Najvažnija obaveza koju je Bosna i Hercegovina preuzela pristupanjem članstvu u Vijeću Evrope u vezi s konvencijama je kontinuirano ispitivanje kompatibilnosti svih zakonodavnih akata (legislation) s Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija). Dana 12. jula 2002. godine, nakon što je postala članicom Vijeća Evrope, Bosna i Hercegovina je

ratificirala Evropsku konvenciju. Činom ratifikacije Evropske konvencije Bosna i Hercegovina je potpisala međunarodni ugovor. Time je Bosna i Hercegovina preuzela obavezu da svoje zakonodavstvo prilagodi međunarodnim obavezama koje proizlaze iz tog ugovora, a očigledno je da tu obavezu Bosna i Hercegovina do sada nije izvršila, imajući u vidu stav Venecijanske komisije izražen u njenom mišljenju CDL-AD (2005) 004 od 11. marta 2005. godine o „Ustavnoj situaciji u Bosni i Hercegovini i ovlaštenjima Visokog predstavnika“.

- Ključno pitanje od koga se pošlo u reguliranju ljudskih prava i sloboda u Ustavu jest neophodnost pune usklađenosti odredaba Ustava s Evropskom konvencijom. Evropska konvencija sadrži začetak postepenog razvoja u zajednički pravni sistem država ugovornica, kojem nacionalno pravo mora biti podređeno. Pitanja koja regulira Evropska konvencija, a to su prije svega zaštita građanskih i političkih prava, jasno podliježu direktnom učinku. To znači da kad se tiče zaštite prava pojedinaca, koja se mogu uživati bez poduzimanja bilo kakvih daljnjih mjera od strane nacionalnih vlasti, to jest prava koja su po svojoj prirodi direktno primjenjiva, prioritet Evropske konvencije nad odredbama nacionalnog prava, koje može biti neusklađeno s njom, može biti vrlo jasno definiran na osnovu temeljnog, može se reći i ustavnog karaktera prava i sloboda koje štiti Evropska konvencija, kao i na osnovu cilja Vijeća Evrope, izraženog u preambuli Evropske konvencije, to jest postizanja većeg jedinstva između država ugovornica, jedinstva kojem teži i nadzorni sistem uspostavljen Evropskom konvencijom.

Uočljivo je stoga insistiranje na potpunoj i sveobuhvatnoj zaštiti načela sadržanih u Evropskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda jer je ona postala najvažnijim zajedničkim činiocem svih ustava „demokratskih“ država Evrope, bilo da su svoje mjesto našli u zasebnim ustavnim odredbama bilo u Evropskoj konvenciji kao ustavnom načelu. Bez obzira na to koliko su ustavi Njemačke, Francuske i drugih zemalja tzv. zapadne demokratije u sebi već sadržavali načela Evropske konvencije, oni su mijenjani u duhu prakse Evropskog suda za ljudska prava, koji je istim pojmovima davao novi smisao, koji je ponekad bio drukčiji od istih ili sličnih pojmova iz ustava tih zemalja. Uporedo s uvođenjem Evropske konvencije u ustavne sisteme zemalja zapadne Evrope otpočeo je proces stvaranja današnje Evropske unije. Oba ta procesa otvorila su pitanja suvereniteta jedne države i prijenosa dijela suvereniteta na nadnacionalne institucije. S otpočinjanjem tog procesa započela je borba integrista i nacionalista, koja traje i danas.

Bosna i Hercegovina je također poprište borbe nacionalista i demokratskih snaga koje teže integriranju Bosne i Hercegovine u moderne tokove razvoja društva, s tim da je ta borba u prošlosti bila do te mjere agresivna i brutalna da je odnijela desetke hiljada ljudskih života. Zbog toga se u Ustavu polazi od toga da je pitanje

poštivanja ljudskih prava temeljno pitanje funkcioniranja jednog istinski demokratskog društva.

U predloženom ustavu posebno se teži da Republika Bosna i Hercegovina postane demokratska i zasnovana na vladavini prava, čija vlast se formira putem slobodnih i demokratskih izbora, a koja funkcionira na načelu poštivanja ljudskih prava. Pored ovih, načelo podjele vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku čini temeljne odrednice organizacijske strukture jedne funkcionalne države (uz poseban akcent na sadržaj ovlasti koje ovako podijeljena vlast vrši), pa se zbog toga i predlaže uvođenje supremacije pojedinih ustavnih odredbi koje štite temeljna načela demokratskog društva u odnosu na druge ustavne odredbe. Iako ovakvo rješenje izgleda prilično neuobičajeno, temeljni akt Njemačke na isti način rješava mogući sukob između pojedinih ustavnih odredbi. Da je trenutno važeći ustavni tekst predvidio ovakvu mogućnost, ne bi se došlo u situaciju da neko drugo tijelo (Venecijanska komisija) utvrđuje da postoji diskriminacija ugrađena u sami tekst Ustava BiH. Pored toga, ako ta država želi da postane punopravnom članicom Evropske unije, što je slučaj i sa Bosnom i Hercegovinom, takva država mora u potpunosti poštovati tzv. četiri slobode Evropske unije: pravo na slobodu kretanja roba, ljudi, kapitala i usluga, i efektivno štiti ova načela. Sve druge odredbe ustava ili ustavne povelje moraju biti podređene ispunjenju ovih ključnih načela. Čini se apsurdnom situacija da naprimjer teritorijalna organizacija ili sistem odlučivanja budu u suprotnosti s jednim od ovih vrhovnih načela ili s načelom trodijelne podjele vlasti, a upravo je to slučaj u pogledu predloženog ustava koji ova, najvažnija načela, ima ugrađena u Ustav, ali ostaje i dalje pitanje osiguranja mehanizama za njihovu primjenu.

Evropska konvencija, nastala kao opći demokratski standard, izravno je povezana s građanskim i političkim pravima, bez kojih demokratija nije moguća. Kada se analizira sadržaj prava koja štiti i teorija koje su joj prethodile, čini se da ona ima povlašten položaj u odnosu na druge međunarodne obaveze, koje, njenom primjenom, postaju ne samo obaveza države u međunarodnim okvirima nego prvenstveno obaveza koja najsnažnije djeluje na unutrašnje pravo. Konačno, članstvo u Vijeću Evrope predstavlja svojevrsno „pedsoblje“ članstvu u Evropskoj uniji u kojem države članice pripremaju svoj pravni sistem za članstvo u Uniji. Članstvo u Vijeću Evrope uvjetovano je, prije svega, poštivanjem prava iz Evropske konvencije. Koliko će to članstvo trajati prije nego što jedna država postane sposobna postati punopravnim članom Evropske unije zavisi isključivo od spremnosti na prihvaćanje načela „zapadne demokratije“, ma koliko taj pojam sadržavao proturječnosti i ma koliko se mi slagali ili ne sa sistemom vrijednosti uspostavljenim tom vrstom društvenog uređenja.

Kod u Ustavu predloženog koncepta ljudskih prava i sloboda upravo se imaju u vidu osnovna načela koja moraju imati supremaciju čak i u odnosu na ustavne odredbe: demokratija, vladavina prava, demokratski pluralizam (parlamentarna

demokratija) i poštivanje ljudskih prava. Ljudska prava u predloženom Ustavu Republike Bosne i Hercegovine sadrže, dakle, vrijednosti građanskog i demokratskog društva koje zahtijevaju funkcionalan mehanizam državne vlasti radi provođenja preuzetih načela i zbog toga ona predstavljaju temeljni zajednički činilac demokratskih društava Evropske unije. Slična je situacija i sa Ustavom SAD-a, koji je samo utvrdio načela, bez njihove detaljne razrade (što je najčešće slučaj u zemljama „kontinentalnog“ prava), i koji je, prije svega, baziran na ljudskim pravima. Upravo zbog toga, iako pisan u 18. stoljeću, i danas pruža dovoljnu osnovu za snažan napredak američkog društva.

I druge evropske države su uključivale načela zaštite ljudskih prava u temeljna načela ustavnog uređenja. Tako npr. član 10. stav 2. španskog ustava glasi: „Načela koja se odnose na ustavom priznata temeljna prava i temeljne slobode valja tumačiti u saglasnosti s Općom deklaracijom o ljudskim pravima, s međunarodnim ugovorima i sporazumima o toj materiji koje je Španija ratificirala.“ Savezni ustavni sud Savezne Republike Njemačke, naprimjer, stoji na stanovištu da je moguće ispitivanje saglasnosti Saveznog ustava s načelima nadpozitivnog prava. Također, Savezni ustavni sud Savezne Republike Njemačke smatra i da ustavni zakon može biti protuustavan i da kontrola nad njim proizlazi iz same hijerarhije ustavnih propisa.

Pored Evropske konvencije, koja je najznačajniji dokument o zaštiti ljudskih prava, u ovaj nacrt Ustava Republike Bosne i Hercegovine ugrađuju se i ljudska prava koja se tiču druge i treće generacije ljudskih prava, kao što su socijalna, ekonomska, politička i druga prava, a koja proizlaze iz Međunarodnog ugovora o građanskim i političkim pravima i Međunarodnog ugovora o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. S obzirom na određenje da je Republika Bosna i Hercegovina socijalna država, to je tim pravima posvećena dodatna pažnja. A pored ovoga, uvodi se automatizam u primjeni ratificiranih međunarodnih dokumenata o zaštiti ljudskih prava, što do sada nije bio slučaj.

U pogledu formulacije o direktnoj primjenjivosti Evropske konvencije u Bosni i Hercegovini može se reći da se radi o odredbi koja dopušta neposrednu primjenu prava sadržanih u njoj od strane sudova u Republici Bosni i Hercegovini, i to bez donošenja naknadnih akata za njihovu provedbu. Istovremeno, suština pojma direktne primjenjivosti je da se zabrani državnim organima da na bilo koji način sprječavaju primjenu tih prava ili da ta prava pretvaraju u nacionalno pravo i prikrivaju njihov pravi izvor i značenje. Takav bi bio slučaj sa Ustavom Bosne i Hercegovine budući da se u članu 1. Ustava navode prava koja su gotovo identična pravima iz Evropske konvencije, ali ustavotvorac je ipak, i pored te činjenice, Evropskoj konvenciji dao posebno mjesto u Ustavu Bosne i Hercegovine. Kako je to već ranije navedeno, Sud pravde je definirao pojam direktne primjene u odnosu na pravo Evropske unije i utvrdio da ona predstavlja potpunu i jednoobraznu primjenu propisa (komunitarnog prava) u svim državama

članicama od momenta stupanja na snagu pa sve dok su na snazi. Takve odredbe predstavljaju direktan izvor prava i obaveza za sve adresate - subjekte komunitarnog prava, bez obzira na to da li su u pitanju države članice ili pojedinci.

S obzirom na to da je Bosna i Hercegovina i kao država i kao društvo etnički izmiješana i da stanovništvo jedne etničke skupine nije koncentrirano i homogenizirano na jednom području, to je i način uživanja i ostvarivanja etničkih kolektivnih prava bitno drugačiji u odnosu na slučajeve kada je stanovništvo jedne etničke grupe koncentrirano na jednom području. Naime, u predloženom Ustavu Republike Bosne i Hercegovine polazi se od toga da se kolektivna prava konstitutivnih naroda kao etničkih skupina ne mogu u ostvarivanju teritorijalizirati, odnosno ona se mogu ostvarivati neteritorijalno, kao „personalna autonomija“. To ujedno znači da etnikum ne može biti osnova za organiziranje Bosne i Hercegovine kao federalne države. Kolektivna prava konstitutivnih naroda zajamčena su Ustavom i ona se ostvaruju u institucijama sistema, gdje se pripadnici jednog konstitutivnog naroda kolektivno organiziraju u ostvarivanju i zaštiti tih kolektivnih prava. U Bosni i Hercegovini bi, dakle, svaki drugi način ostvarivanja kolektivnih prava konstitutivnih naroda značio i njenu etničku podjelu, ali i dovođenje u neravnopravan položaj pripadnika konstitutivnih naroda, umjesto da su oni ravnopravni, kao autohtoni narodi, na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine. Takav način ostvarivanja kolektivnih prava u skladu je i s međunarodnim dokumentima.

Dio drugi

Ekonomski i socijalni odnosi

Ekonomski i socijalni odnosi u Republici Bosni i Hercegovini temelje se na pluralizmu vlasničkih odnosa i razvoju socijalne tržišne privrede. U tom smislu u Ustavu se predlaže:

- Da postoji pluralizam vlasničkih oblika, odnosno da postoji privatno, državno, zadržano i drugi oblici vlasništva. Svi oblici vlasništva imaju ravnopravne uvjete privređivanja i razvoja, što podrazumijeva ukidanje ograničenja u formiranju vlasničke strukture privrednih subjekata, kako u pogledu njihovog organiziranja tako i u pogledu nosilaca javnih funkcija. Državno vlasništvo ima mjesto u onim oblastima društvenog života gdje se ni na koji drugi način ne mogu zadovoljiti društveno priznate potrebe. Privatno vlasništvo je dominantan oblik vlasništva, ali se pravo privatnog vlasništva ne može koristiti na štetu općih interesa društva. Ako zbog općedruštvenih interesa dođe do eksproprijacije privatnog vlasništva, mora se osigurati naknada po tržišnoj vrijednosti.

Zajamčeno je zadružno vlasništvo, kao i drugi oblici kolektivnog vlasništva (radničko akcionarstvo);

- Da tržište počiva na slobodi privatne inicijative, ali ne na neoliberalističkom nego na konceptu socijalne tržišne privrede. Država osigurava svim poduzetnicima jednak pravni položaj na tržištu. Monopol je zabranjen. Socijalna tržišna privreda podrazumijeva da se, prihvaćajući pozitivna djelovanja tržišnih zakonitosti i pluralizma vlasništva, putem zakonske i ekonomske regulative upravlja mehanizmom tržišta u socijalno poželjnom smjeru, tako da rezultate razvoja uživaju svi građani Republike Bosne i Hercegovine. Drugim riječima, država treba odgovarajućim mehanizmima nadoknaditi nedostatke tržišta. Svojom adekvatnom makroekonomskom politikom ona treba intervenirati na tržišne odnose i regulirati tržište u interesu privrednih subjekata, odnosno radnika, poslodavaca, kao i svih građana Bosne i Hercegovine. Najvažnija je zadaća države da globalnom ekonomskom politikom formira opće pretpostavke i okvire privrednog razvoja i da se pritom rukovodi općim interesima građana i društva u cjelini.
- Da dobrobiti razvoja društva trebaju uživati svi građani. Stoga je država dužna svojom razvojnom strategijom i mjerama ekonomske i socijalne politike poticati i usmjeravati ekonomski i socijalni razvoj u cilju blagostanja svih građana. Ona će to učiniti u mjeri u kojoj će voditi racionalnu monetarnu, fiskalnu i poreznu politiku, utjecati na razvoj infrastrukture, te osiguravati komunalne i druge interese svih građana Republike Bosne i Hercegovine. Država, dakle, ima značajnu interventnu ulogu u tržišnim odnosima, potičući pritom pozitivna a suzbijajući negativna djelovanja tržišta. Pritom je potrebno uskladiti mjere ekonomske i socijalne politike. Stoga se država mora starati da osigura uvjete za ostvarivanje prava na rad kako bi svi radno sposobni građani živjeli od svoga rada, znanja i stvaralaštva, te da osigura socijalnu sigurnost i socijalnu zaštitu građana. Prema tome, socijalna država je država koja svojom socijalnom politikom omogućava socijalnu sigurnost i pravednost, eliminira nejednakost, sprječava privilegije i štiti sve ugrožene kategorija stanovništva, uvažavajući načelo solidarnosti i uzajamnosti.
- Da je zajamčeno jedinstvo ekonomskog sistema, te da se u tom cilju u Ustavu uspostavlja puna sloboda kretanja ljudi, roba, usluga i rada na cijeloj teritoriji Republike Bosne i Hercegovine, s jedne, i podjela nadležnosti između države i regionalnih i lokalnih zajednica, s druge strane, kao i da se omogućava jedinstvo u različitostima, s posebnim svojstvima regionalnih i lokalnih zajednica. Nijedna regionalna zajednica ne može uspostaviti kontrolu na granici između regija. Ekonomske i druge funkcije regionalnih i lokalnih zajednica su Ustavom zajamčene i obavljaju ih njihovi organi samostalno i u skladu sa

Ustavom Republike Bosne i Hercegovine. Podjela nadležnosti između organa države, regionalnih i lokalnih zajednica ne dovodi u pitanje jedinstvo ekonomskog sistema. U tom smislu i porezni sistem se temelji na jedinstvu i pravednosti.

- Bitne su četiri funkcije države koje zahtijevaju jedinstven ekonomski sistem: (1) uspostava zakonskog okvira tržišne privrede, (2) vlasnički odnosi i privatizacija, (3) javna infrastruktura, (4) uloga Centralne banke i monetarna i porezna politika. Država treba, dakle, da ima ekonomske funkcije koje joj omogućavaju da osigura prosperitetan i stabilan razvoj, konkurentnost privrede na svjetskom tržištu i uključivanje u euroatlantske integracije i Evropsku uniju, te rast životnog standarda svih građana.
- Da u uvjetima razvoja moderne pluralističke demokratije sve značajniju ulogu ima i jačanje socijalne (ekonomske) demokratije, što se predlaže i ovim ustavom. Ustavom se jamči pravo radnika da budu informirani i konsultirani o odlukama poslodavca i da učestvuju u odlučivanju putem vijeća zaposlenika i preko svojih predstavnika u upravljačkim organima preduzeća. Radi se o suodlučivanju radnika, odnosno o njihovoj participaciji u donošenju odluka koje se tiču njihovog materijalnog i socijalnog položaja, kao i uvjeta rada i zaštite (radnički direktor, radnički predstavnik u nadzornim tijelima, savjeti radnika i dr.). U pitanju je položaj i status radnika koji je zajamčen u Evropskoj povelji o socijalnim pravima, kao i u Konvenciji UN-a o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. Takav status i položaj radnika opredjeljuje i samu prirodu ekonomskih odnosa budući da se radnici dovode u aktivnu poziciju i postaju subjekt u odlučivanju u preduzeću.
- Ustavom se uspostavlja socijalno partnerstvo između radnika, poslodavaca i vlade (rada, kapitala i vlade) kako bi se time omogućilo da svi ovi subjekti učestvuju u reguliranju svog položaja i statusa u društvu u cjelini. U tom cilju formiraju se ekonomsko-socijalna vijeća na svim nivoima vlasti. Zakon bliže određuje sadržaj i način rada vijeća.
- Savremena iskustva socijalne demokratije, kroz participaciju i suodlučivanje, pokazuju da ostvarivanje tih prava radnika nisu moguća bez jakih samostalnih i slobodnih sindikata. Stoga se u Ustavu polazi od toga da je za ekonomsko-socijalni položaj radnika bitno slobodno organiziranje sindikata i puno ostvarivanje prava na štrajk, kao i da su sindikalne slobode i prava zajamčeni. Sindikati su dužni da se registriraju prema zakonskom propisu, uz uvjet da je unutrašnje uređenje uspostavljeno na demokratskoj osnovi. Registrirani sindikati imaju pravnu ličnost i oni mogu kao jedan jedinstven subjekt predstavljati radnike i sklapati kolektivne ugovore o radu s obaveznom važnosti za sve pripadnike na koje se ugovor odnosi.
- U predloženom ustavu polazi se od toga da niko ne može imati ekskluzivno pravo vlasništva nad prirodnim bogatstvima i resursima, jer

su oni općedruštveno dobro. Njihovo korištenje mora biti uvjetovano plaćanjem odgovarajuće rente u korist društvene zajednice i stavljeno na korištenje po posebnom postupku. Otuda se predlaže da se pod posebnom zaštitom nalaze zemljište, šume, prirodna bogatstva, zračni prostor, rudno blago, vode, more, morska obala, i druga dobra od kulturnog, historijskog i ekološkog značaja. Zakonom se određuje način na koji mogu biti iskorištavana i korištena dobra od općeg i posebnog interesa, te kriteriji i procedure za promjenu vlasničkog odnosa i statusa dobara od općeg društvenog interesa.

Dio treći

Prava i dužnosti Republike

- Novi model uređenja Bosne i Hercegovine mora biti prihvatljiv svim građanima i konstitutivnim narodima u Bosni i Hercegovini kako bi je što više osjećali svojom. Bez tog elementa, kakvom god je napravili, ona nikada neće funkcionirati, a osnovni element ustrojavanja jednog društva i države jeste da sistem međusobnih odnosa unutar društva i institucije funkcioniraju i da država ima efikasne mehanizme da rješava nepomirljive sukobe u društvu.
- Da bismo razmatrali neke nove modele državnog uređenja za Bosnu i Hercegovinu, moramo početi od toga zbog čega određene etničke (nacionalne) skupine, ili narodi, u Bosni i Hercegovini insistiraju na određenim državno-organizacijskim modelima. Zbog čega nam možda i trebaju, a čemu su prepreka? I na kraju ih uporediti s trostepenim modelom organizacije evropskih država na lokalni, regionalni i nacionalnodržavni aparat. Onakav kakav omogućava funkcionalizam uz zaštitu nacionalnih identiteta. Ovdje je bitno da uvijek moramo imati na umu balans racionalnog promišljanja i iracionalnih osjećanja u organizaciji i funkcioniranju jednog višenacionalnog društva kakvo je bosanskohercegovačko društvo.
- Bitna karakteristika predloženih rješenja prije svega je u tome što se značajno proširuju nadležnosti i funkcije državnih organa. Dok su po Dejtonskom ustavu nadležnosti države vrlo sužene, pa državni organi nisu imali ingerencije u mnogim oblastima društvenog života, sada oni dobivaju ovlasti koje im omogućavaju da raspolažu zakonskim i drugim mjerama u uređivanju političkih, ekonomskih, finansijskih i radno-socijalnih odnosa te zaštitu ljudskih prava. Neke od tih nadležnosti su: politika funkcioniranja jedinstvenog ekonomskog prostora, vršenje obaveza prema funkcioniranju jedinstvenog tržišta u Evropskoj uniji, monetarna politika i njene institucije, finansijski sistem i institucije finansijskog sistema, upravljanje tržištem novca i kapitala, upravljanje tržištem rada, zdravstvena politika, tercijarna zdravstvena zaštita i

spriječavanje širenja zaraznih bolesti, politika standardizacije visokog obrazovanja, politika naučno-tehnološkog razvoja, zaštita potrošača, bankarski sistem, radnopravni odnosi, penzioni sistem i dr. Najveće proširenje nadležnosti odnosi se na predlaganje i donošenje zakona i propisa i drugih mjera koje nameće pristupanje i članstvo u Evropskoj uniji.

- Državni nivo treba da organizira realizaciju svojih nadležnosti u oblastima koje u savremenom svijetu ne mogu biti podijeljene ni dodijeljene regionalnim i lokalnim vlastima. To su, s jedne strane, sve one oblasti u kojima postoji znatan dio međunarodnih obaveza kao sastavni dio jedinstvene regulacije odnosa u društvu i, s druge strane, sva ona pitanja koja su izraz ostvarivanja suvereniteta države. To su oblasti vanjske trgovine, vanjskih poslova, makroekonomske politike, monetarne politike i finansija, odbrane, sigurnosti, zdravstva, obrazovanja i pravosuđa i dr. Ove oblasti nisu posljedica nečije želje za centralizacijom, već predstavljaju nužnost jedinstvenog i koordiniranog odgovora na svjetska kretanja i održanja konkurentnosti jedne zemlje i naroda (u evropskom smislu) u globaliziranom svijetu. Ako odemo dalje i mnogo preciznije, koordiniran i osposobljen državni aparat potreban nam je da bi Republika Bosna i Hercegovina mogla ne samo da izglasa reformske zakone nego i da ima snagu za njihovu stvarnu provedbu na terenu. Republika Bosna i Hercegovina ima samo jedan zajednički politički imenitelj, a to je opredijeljenost za evropske integracije. Stoga je potrebno učiniti sve da se njene institucije osposobe za ugradnju i realizaciju pravne stečevine evropskih zajednica i Evropske unije, *acquis communautaire* iz 31 oblasti. Indirektno oporezivanje ostaje pri nivou Bosne i Hercegovine kao garant za osiguranje sredstava za funkcioniranje državnog aparata i dotacije regijama radi niveliranja ekonomskog razvoja i pomoći u rješavanju socijalnih razlika među regijama.
- Prijeka potreba regionalnog nivoa, koji uživa ustavom zajamčene funkcije i autonomiju, jesu nadležnosti u oblastima i pitanjima koja su regionalnog karaktera, kao što su: privredni razvoj, komunalna, saobraćajna i ekonomska infrastruktura, kultura i turizam, te menadžment osnovnog i srednjeg obrazovanja, kao i funkcioniranje mreža primarne i sekundarne zdravstvene zaštite. Pokazalo se nefunkcionalnim stavljati regionalnim zajednicama u nadležnost bilo kakvog segmenta politike zdravstva i politike visokog obrazovanja, jer je to nešto što mora biti standardizirano evropskim normama, što je podložno konstantnim reformama (Bolonjski proces, Lisabonska konvencija), ili reakcija na krizna stanja (bruceloza, ptičija gripa). Regionalne zajednice su samostalne u obavljanju svojih nadležnosti, imaju komunalne usluge i saobraćajnu infrastrukturu kao preduvjet razvoja ne jedne lokalne zajednice, već upravo više njih kao jedne

regionalne zajednice. Također imaju ekonomsku infrastrukturu kao preduvjet klasterizacije i otvaranja prema stranim ulaganjima. Regionalne zajednice moraju imati i svoje poreze kao element autonomije, a to bi bili svi direktni porezi, osim poreza na profit preduzeća.

Dio četvrti

Organizacija vlasti

Zakonodavna i izvršna vlast

- Proširenjem nadležnosti države i jačanjem položaja institucija Bosne i Hercegovine država je dobila konture moderne države. Parlament i Vlada Republike Bosne i Hercegovine imaju na raspolaganju snažna ovlaštenja i instrumente koji im omogućavaju provođenje nadležnosti. Položaj i uloga Predsjednika Republike bitno su transformirani, odnosno umjesto jake uloge poglavara države Predsjednik je dobio reprezentativnu ulogu. Jačanjem položaja i uloge Parlamenta umjesto polupredsjedničkog sistema ustanovljen je parlamentarni sistem vlasti, čime je omogućeno da Bosna i Hercegovina bude i socijalna država koja će osigurati kako ekonomski razvoj tako i socijalna prava zaposlenika i ugroženih kategorija stanovnika. U cjelini gledano, predloženim Ustavom Republike Bosne i Hercegovine znatno je osnažena uloga i položaj organa vlasti na nivou države kako bi država mogla preuzeti sve obaveze koje se pred nju postavljaju čvršćim integriranjem u Evropu.
- U prijedlogu Ustava Republike Bosne i Hercegovine polazi se od toga da treba ojačati položaj i ulogu građanina, tako da građanin – državljanin Republike Bosne i Hercegovine, kao nosilac državnog suvereniteta svojim neposrednim glasom daje legitimitet organima države Bosne i Hercegovine. Stoga se u Ustavu predlaže da se Predstavnički dom bira neposredno na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine. Time građanin – državljanin Republike Bosne i Hercegovine, postaje politički subjekt, a tako se ujedno otklanja postojeća diskriminacija građana u vezi sa ostvarivanjem pasivnog biračkog prava, jer su im kao pripadnicima konstitutivnih naroda bila uskraćena ta prava. Inače, prema Dejtonskom ustavu građanin je bio sveden na „etno-entitetskog“ građanina. Za razliku od sadašnjeg ustrojstva Parlamentarne skupštine, u prijedlogu Ustava, umjesto sadašnjeg Doma naroda, uvodi se Dom regija s obzirom na to da po Ustavu regije imaju znatnu autonomiju, uključujući i pravo da učestvuju u odlučivanju u centralnim vlastima. Zaštita vitalnih nacionalnih interesa ostvaruje se po posebnom mehanizmu utvrđenom u Ustavu.
- Delegate Doma regija, na prijedlog političkih partija, u skladu s njihovim izbornim rezultatom, biraju zakonodavna tijela regionalnih zajednica, a

kandidati mogu biti svi građani. Položaj i uloga Doma regija kao gornjeg doma bitno su drugačiji od položaja sadašnjeg Doma naroda. Ovaj dom je sada reprezentant interesa svih građana pojedine regionalne zajednice, ali istovremeno i u funkciji zaštite vitalnih interesa konstitutivnih naroda koje ravnopravno štite pripadnici tog naroda s čitave teritorije države. Broj delegata u Domu regija će se definirati nakon što se utvrdi broj regionalnih jedinica, s tim da se iz svake regije bira po sedam delegata, i to po dva delegata iz svakog konstitutivnog naroda i jedan iz reda Ostalih. Zaštita nacionalnih interesa se ne veže za određenu teritoriju, već se prostire na čitavu državnu teritoriju. Zaštitom vitalnog nacionalnog interesa kroz organiziranu političku diskusiju jednog nacionalnog korpusa, šarolikog političkog spektra, preko članova regionalnih skupština, vitalni nacionalni interes jednog naroda se štiti na cijeloj teritoriji i od predstavnika tog naroda s cijele teritorije. Ovim je omogućeno pravo „nacionalnog veta“ na zakone koji se mogu podvesti pod oblasti koje su Ustavom definirane listom vitalnih nacionalnih interesa.

- Predstavnički dom, kojeg direktno biraju svi građani, centar je odlučivanja i kontrole izvršnih organa države, uključujući i Predsjednika Republike. Umjesto ranijeg Predsjedništva sa značajnijim izvršnim ovlastima i Vijeća ministara sa skromnim ovlastima, uspostavlja se institucija Predsjednika Republike čije su ovlasti prvenstveno reprezentativnog karaktera i Vlada koja „vlada“. Svaki građanin može biti kandidat za ovu funkciju i ukinuta je postojeća diskriminacija u izboru članova Predsjedništva. Prednost jedne osobe kao šefa države je u jednostavnosti njegove reprezentativnosti. Ovo rješenje ne predstavlja i ne smije se shvaćati kao mogućnost izborne majorizacije, niti kao ukidanje izvršno-političke pozicije koja jamči ravnopravnost svih konstitutivnih naroda, jer je kolektivno predsjedništvo od prvih višestranačkih izbora uvijek bilo opterećeno čuvanjem vitalnih nacionalnih interesa, koji su ustvari smješteni u Parlamentu, a ne u Predsjedništvu. Predsjednik treba predstavljati interese svih građana Bosne i Hercegovine, naroda kao cjeline, kao protuteža već postojećim organima i tijelima koja brinu o zaštiti identiteta i nacionalnih interesa.
- U predloženom Ustavu Republike Bosne i Hercegovine bitno je ojačana nadležnost, položaj i uloga Vlade Republike Bosne i Hercegovine, koja je dovedena u položaj izvršnog organa koji kao kolegijalni organ samostalno obavlja svoje funkcije, uz pojačanu odgovornost prema Parlamentu. S tim u vezi, kao dužnosti i ovlaštenja Vlade utvrđeni su: odbrana Ustava i zaštita ustavnih prava, izvršavanje i provođenje akata Parlamenta, izdavanje uredbi i propisa potrebnih za provođenje zakona, predlaganje zakona i budžeta, osiguranje unutrašnje i vanjske sigurnosti države, osiguranje efikasnog i djelotvornog funkcioniranja države itd. Proširene nadležnosti države pokazuju da se, u odnosu na sadašnji ustav,

mijenja i sastav Vlade, koji se treba, u odnosu na postojeći, znatnije proširiti. Bitno je ojačan položaj i uloga predsjednika Vlade Republike Bosne i Hercegovine.

Sudska vlast

- Za razliku od dosadašnjih rješenja, u novim prijedlozima se u ovaj Nacrt Ustava unose odredbe o sudskoj vlasti, koja, pored zakonodavne i izvršne vlasti, predstavlja treći stup demokratskog društva, i koja se zasniva na trodijelnoj podjeli vlasti. Sudska vlast je samostalna, nezavisna i jedinstvena na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine. Novina je u ustavnim odredbama što se Visoko sudsko i tužilačko vijeće situira u Ustav, a novost u odnosu na postojeći pravni sistem predstavlja i uspostava Vrhovnog suda Republike Bosne i Hercegovine, koji zadržava nadležnosti koje sada ima Sud Bosne i Hercegovine, uz dodatnu nadležnost usklađivanja sudske prakse. Nadalje, sudska vlast na regionalnom nivou podrazumijeva uspostavu osnovnih sudova koji bi se organizirali u skladu s potrebama građana određene regionalne zajednice. Na nivou regionalnih zajednica predviđa se uspostava regionalnog suda koji bi imao nadležnost da rješava po žalbama na odluke osnovnih sudova. Eventualno postupanje regionalnih sudova u prvom stepenu bilo bi regulirano odgovarajućim zakonima iz ove oblasti koji se donose na nivou države. Sudska vlast se finansira iz državnog budžeta. Ukratko, sudska vlast je jedinstvena za cijelu Bosnu i Hercegovinu.
- Značajnu razliku, u odnosu na trenutno stanje, predstavlja drugačiji način postavke tužilaštva u pravnom sistemu. Iako se tužilaštvo oduvijek definiralo kao državni organ, ono trenutno nema nikakvih suštinski dodirnih tačaka s državnim organima. Tužioce imenuje Visoko sudsko i tužilačko vijeće, a vlasti nemaju nikakvog utjecaja na rad tužilaštava. Smatramo da je neophodno izvršnoj i zakonodavnoj vlasti dati oruđe kojim bi mogla da iskaže svoj stav i preuzme odgovornost za krivična gonjenja kroz djelovanje tužilaštva kao državnog organa. Trenutno, s obzirom na to da vlasti nemaju nikakvog ili imaju vrlo slabog utjecaja na rad tužilaštava, često se kao argument za nepoduzimanje odgovarajućih mjera u cilju sprječavanja kršenja zakona koristi upravo nepostojanje bilo kakvog utjecaja na tužilaštva (primjer iz RS-a, gdje je formirano specijalno tužilaštvo). Ipak, kao garant stručnosti budućih tužilaca, Visoko sudsko i tužilačko vijeće zadržava, kao i u slučaju Ustavnog suda Republike Bosne i Hercegovine, svoju ulogu u tzv. negativnoj selekciji, to jest diskvalifikaciji nestručnih kadrova za vršenje funkcije tužioca.
- Odredbe koje se tiču Ustavnog suda Republike Bosne i Hercegovine bitno se razlikuju od dosadašnjih rješenja. Mijenja se broj sudija sa devet na 15 članova. Razlog ovakvom radikalnom povećanju broja sudija leži

isključivo u potrebi efikasnijeg rada Ustavnog suda. Rješenja iz Aneksa 4 su, pored toga, predvidjela glomazan i nedjelotvoran sistem odlučivanja tako što je utvrđeno da kvorum čini polovina članova suda, što znači da svaku odluku, pa i odluke kojim se odbacuje apelacija ili zahtjev, mora donijeti najmanje pet sudaca. Kada se tome doda i tumačenje samog Ustavnog suda da to podrazumijeva da svaka odluka mora biti donesena s najmanje pet glasova za ili protiv predloženog rješenja, onda se dobiva jedna dosta nedjelotvorna institucija, što se pokazuje i brojem neriješenih predmeta (preko 5000 neriješenih predmeta). To praktično znači da, prema sadašnjim rješenjima, Ustavni sud odluke može donositi isključivo na plenarnoj sjednici ili na sjednici vijeća od najmanje pet sudija i da ne postoji mogućnost formiranja drugih vijeća, npr. vijeća od troje sudija koji bi mogli rješavati predmete iz apelacione nadležnosti. Zbog toga je bilo neophodno da se Ustavnom sudu omogući da poveća broj sudija na 15 kako bi mogao formirati vijeća od po tri sudije koji bi rješavali predmete iz apelacione nadležnosti koji čine oko 99 posto ukupnog broja predmeta. Međutim, broj od devet sudija je, osim u Rumuniji (koja nema apelacionu nadležnost) i u Sloveniji (koja ima institut ustavne tužbe), neuobičajen za evropske ustavne sudove.

- Ono što je vrlo bitno radi poštivanja načela nezavisnosti i nepristranosti sudija Ustavnog suda iskazano je kroz način izbora sudija Ustavnog suda. Za razliku od dosadašnjeg načina izbora sudija Ustavnog suda, koje biraju entitetski parlamenti bez ikakve prethodne stručne provjere kandidata, što za posljedicu ima politički prepoznatljive kadrove vladajućih stranaka kao sudije Ustavnog suda, predloženo rješenje pokušava pomiriti potrebu da kandidati moraju proći prethodnu stručnu, profesionalnu provjeru, i tzv. sistem negativne selekcije kroz djelovanje Visokog sudskog i tužilačkog vijeća, i tek onda davanje prilike politici da izabere od tako filtriranih kandidata politički najprihvatljivijeg. Zbog svega navedenog, predlaže se da zakonodavna vlast regija bira po jednog člana na prijedlog Visokog sudskog i tužilačkog vijeća (nakon negativne selekcije od Visokog sudskog i tužilačkog vijeća, što je slično sadašnjem rješenju izbora sudija entitetskih ustavnih sudova), pet članova Suda bi imenovalo direktno Visoko sudsko i tužilačko vijeće, dakle struka, a preostale članove Suda imenuje Predsjednik Republike kao predstavnik izvršne vlasti, a tu odluku bi potvrđivao Predstavnički dom Parlamenta BiH. Na ovaj način bi se pomirili i oni koji zagovaraju imenovanje koje bi bilo u direktnoj zavisnosti od struktura vlasti i potrebe da se očuva profesionalna struktura sudija Ustavnog suda i neophodan kvalitet u odlukama koje bi bile lišene nepotrebnog političkog utjecaja u odlukama koje donosi.
- Nadležnosti suda trebaju ostati slične ovima koje sada ima Ustavni sud, s proširenjem na tzv. a priori ocjenu ustavnosti nacrta zakona (prethodna

ocjena ustavnosti zakona, a prije njihovog usvajanja u parlamentu) te uvođenjem nadležnosti za niže opće akte, koje, prema sadašnjim ustavnim rješenjima, rješavaju ustavni sudovi entiteta. Kao posljedica ovog proširenja nadležnosti, proširuje se i krug ovlaštenih pokretača inicijativa i podnosilaca zahtjeva pred Ustavnim sudom.

Dio peti

Centralna banka

Centralna banka je odgovorna za izdavanje novca i monetarnu politiku. Položaj, ulogu i nadležnost Centralne banke određuje Parlament putem zakona. Upravni odbor Centralne banke sastoji se od pet članova. Guvernera Centralne banke imenuje Predsjednik, a preostala četiri člana Parlament Republike.

Dio šesti

Teritorijalna organizacija države

- Prema prijedlogu Ustava, po obliku državnog uređenja Republika Bosna i Hercegovina je organizirana kao regionalna država. Osobitost organiziranja Bosne i Hercegovine kao regionalne države ogleda se u tome da regije kao političko-teritorijalne zajednice imaju visok stepen samostalnosti i učestvuju u vršenju centralne vlasti, što joj daje, za razliku od unitarne ili federalne države, novi kvalitet u pogledu državnog uređenja, odnosno uspostavlja državno uređenje koje je između unitarne i federalne države (*tertium genus*). Autonomnost regija kao političko-teritorijalnih zajednica, koja je zajamčena Ustavom RBiH, ne ugrožava jedinstvo države, ali omogućava i potiče učešće naroda kako u vršenju vlasti tako i u upravljanju samim sobom. S tim u vezi, ustavna opredjeljenja su sljedeća:
- Vrlo izražena teritorijalna autonomija, odnosno visok stepen samostalnosti regija kao autonomnih zajednica, ostvaruje se na taj način što one imaju pravo na samoorganiziranje, zakonodavstvo i izvršnu i upravnu vlast, a imaju i samostalnu (isključivu) nadležnost. Pravo na samoorganiziranje podrazumijeva da regionalne zajednice imaju svoj statut kojim se reguliraju prava i dužnosti regije, unutrašnju organizaciju vlasti, odnose između zakonodavne, izvršne i upravne vlasti, kao i odnose s lokalnim organima vlasti i vlasti Republike. Statut regionalne zajednice mora biti u skladu sa Ustavom RBiH, odnosno regionalna vlast mora biti organizirana na demokratskim načelima koja su prihvaćena za državu i bosanskohercegovačko društvo u cjelini.
- Po predloženom Ustavu regionalna zajednica nije obična decentralizacija nego državno uređenje koje počiva na autonomiji spajajući dobre strane i

federalne i unitarne države, s tim što istovremeno otklanja i pojedine njihove slabosti. Regija kao autonomna zajednica nije suverena država, ali je bitan činilac u organiziranju i vršenju državne vlasti.

- Autonomija podrazumijeva, dakle, da regionalne zajednice imaju skupštinu kao zakonodavni organ, vladu kao kolektivni izvršni organ i organe uprave. Regija kao teritorijalna zajednica je zakonodavni subjekt, to jest donosi vlastite zakone, odnosno vrši samozakonodavstvo. To je obilježje koje regionalnu autonomiju „približava“ federalnoj jedinici, a udaljava od lokalne samouprave. U lokalnoj zajednici donose se odluke i drugi propisi nižeg ranga od zakona, dok se u regionalnoj autonomnoj zajednici donose normativni akti više pravne snage i značaja (zakoni) za reguliranje odnosa na teritoriji autonomije. Osim zakonodavne funkcije, u regiji se vrši i izvršavanje zakona, kako vlastitih tako i državnih zakona i zakona iz prenesene nadležnosti. Na nivou regionalnih zajednica postoje općinski i regionalni sudovi, kao sastavni dio pravosudnog sistema Bosne i Hercegovine.
- Ustavom je predviđeno da se nadležnosti određuju numerički. U isključivu nadležnost regionalnih zajednica spadaju: uređenje regionalnih organa i službi, utvrđivanje izvornih prihoda, upravljanje regionalnom imovinom, šume i šumska eksploatacija, lov i ribolov, regionalna infrastruktura, regionalno planiranje i uređenje prostora, javni radovi regionalnog značaja, zaštita životne sredine, obrazovanje i kultura regionalnog značaja, regionalna policija u okviru sigurnosne strukture, unapređenje organizacije turizma, zanatstvo, kulturno blago od interesa za regiju, planiranje i razvoj mreže obrazovnih, zdravstvenih i kulturnih institucija i dr. Sporove u pogledu nadležnosti rješava Ustavni sud Bosne i Hercegovine.
- Regije imaju svoju posebnost kao političko-teritorijalne jedinice. Otuda se predlaže da kriteriji za formiranje regija kao političko-teritorijalnih jedinica budu: ekonomski, prostorni, geografski, funkcionalni i komunikacijski, kao i historijski, kulturni, tradicijski (nacionalni), te kriterij evropske regionalizacije. Od srednjovjekovne pa do zavobihske Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina je bila organizirana kao visoko decentralizirana država, s tim što njeno državno uređenje nikada nije počivalo na nacionalnom kriteriju.
- Mada Bosna i Hercegovina ima bogatu historijsku tradiciju u regionalizmu, u predloženom Ustavu RBiH polazi se od toga da regionalizam treba da izrazi brojne teritorijalne i druge specifičnosti, ali i da taj regionalizam čini političkim uspostavljajući vrlo izraženu teritorijalnu autonomnost i posebnost u okviru države. Pritom se ima u vidu da ravnopravnost naroda, kao način rješavanja nacionalnog pitanja, ne treba nikako izjednačavati s teritorijalizacijom. Teritorija i broj regija utvrđivali bi se Ustavnim zakonom. Cijenimo da prijedlog mora zadovoljavati kriterije za formiranje regija koji moraju biti temeljeni na

historijskim, geografskim, prostornim i ekonomskim kriterijima. Karakteristično je da je Bosna i Hercegovina, počevši od srednjovjekovne Bosne i Hercegovine, preko osmanskog i austrougarskog perioda, pa do prve i druge Jugoslavije, bila visoko decentralizirana država koja nije počivala na nacionalno utemeljenoj teritorijalnoj organizaciji.

- Međutim, budući da je regija bitna komponenta savremenog organiziranja Evrope, pitanje regionalizacije Bosne i Hercegovine zaslužuje posebnu pozornost, imajući u vidu da po evropskim kriterijima regija treba da ima najmanje 800.000 stanovnika. U prijedlogu ovog ustava se nismo odredili za tačno utvrđeni broj regija imajući u vidu političku osjetljivost ovog pitanja s obzirom na to da se pitanje teritorijalne organizacije najčešće upotrebljava u dnevopolitičke svrhe i posmatra sa uskog lokalnog stajališta. Tim prije što je tokom historijskog razvoja bosanskohercegovačke države postojalo više načina teritorijalne organizacije koji su uključivali od sedam do četiri regije, što zahtijeva daljnju elaboraciju ovog pitanja.
- S obzirom na visok nivo autonomnosti (samostalnosti) i na ulogu regionalnih zajednica kao bitnog činioca u organiziranju i vršenju vlasti Bosne i Hercegovine, predviđeno je da regionalne zajednice učestvuju u organima vlasti Bosne i Hercegovine. To učešće se ostvaruje u posebnom domu Parlamenta - Domu regija.
- No, za razliku od federalnih jedinica, regionalne zajednice ne mogu neposredno učestvovati u vršenju ustavotvorne i zakonodavne vlasti, nego to čine posredno, preko svojih predstavnika. Ustavom je predviđeno da se zastupnici Doma regija biraju iz skupština regionalne zajednice, s tim što sastav zastupnika mora imati zastupljene predstavnike iz sva tri konstitutivna naroda i Ostalih, imajući u vidu da se u okviru Doma regija vrši ostvarivanje i zaštita vitalnih interesa konstitutivnih naroda.
- U Ustavu se polazi od toga da je lokalna samouprava bitna odrednica demokratizacije vlasti i okosnica demokratizacije ukupnih odnosa u društvu i da lokalna samouprava podrazumijeva ustavno pravo lokalnog stanovništva da samostalno odlučuje o tzv. lokalnim poslovima. Centralni i regionalni organi vlasti ne mogu zadirati u samoupravna prava lokalnih zajednica. Pošto je riječ o ustavnom pravu lokalne zajednice, imaju pravo i mogućnost da putem Ustavnog suda Republike Bosne i Hercegovine zaštite svoja prava. Evropska povelja o lokalnoj samoupravi je osnova ustavnih odredbi o lokalnoj samoupravi. Lokalna samouprava nije, dakle, samo decentralizacija vlasti, nego je i autonomnost i nezavisnost lokalnih vlasti da građani, u okviru Ustava i zakona, samostalno i odgovorno, neposredno i putem svojih demokratski izabраниh predstavnika, odlučuju o lokalnim poslovima u skladu sa svojim interesima i potrebama.

- Uspostavljanje lokalne samouprave kao bitnog političkog i ustavnog prava neminovno dovodi i do novih odnosa između državnih i regionalnih organa i lokalnih vlasti, odnosno ti odnosi se mogu graditi i razvijati isključivo na osnovama ravnopravnosti i saradnje te na osnovu Ustava i zakona. Lokalne vlasti, u skladu sa utvrđenom ekonomskom politikom, imaju samostalne izvore finansiranja. One, isto tako, imaju pravo na samoorganiziranje u okviru nadležnosti propisane Ustavom i zakonom. Polazeći od načela legaliteta, prema Ustavu, položaj lokalne samouprave utvrđuje se jedino Ustavom i zakonom. U pogledu nadležnosti lokalne samouprave, općine i gradovi, prema Ustavu, imaju nadležnosti koje obuhvaćaju javne poslove koji su najbliže građanima i izraz su njihovih interesa i potreba.
- Lokalnoj samoupravi odnosno općinama i gradovima u Bosni i Hercegovini treba dati više nadležnosti i prostora za kreativnost u planiranju razvoja na mikronivou kako u lokalnoj privredi, infrastrukturi, tako i u odnosu s civilnim društvom, ali i dati im veće nadležnosti u ubiranju poreza. Neki od zakonskih propisa koji tretiraju lokalnu samoupravu su na snazi, no nisu poboljšali status općina. Općinska administracija je najbliža građanima, ali često nema mogućnosti ni sredstava da odgovori lokalnim inicijativama koje bi poboljšale standard života u lokalnoj sredini. Direktni izbor načelnika je bio veliki politički korak naprijed koji treba podržati davanjem više nadležnosti lokalnom nivou. Nadalje, načelnici su često najprogresivnija politička snaga jer njihov politički angažman se dovodi u direktan odnos s učinkom u lokalnoj zajednici. Oni su najčešće najfleksibilnija i najrealnija politička grupacija jer se suočavaju svakodnevno s najrazličitijim problemima ljudi. Pored toga, ljudi vide općinske vlasti odgovornim i za mnoštvo stvari koje nisu u njihovoj nadležnosti. I to je razlog da se ovlasti lokalnih vlasti osnaže.
- Lokalne vlasti moraju, dakle, dobiti više izvršnih i poreznih nadležnosti, ali je potrebno i okrupnjavati one općine koje imaju mali broj stanovnika. Istraživanja USAID-a navode podatak da lokalne vlasti primaju tek 8 posto ukupnih javnih prihoda u entitetima za svoje potrebe. Potrebno je ići i na okrupnjavanje neodrživih općina. To bi se moglo izvesti na način da se sve male općine nastale odvajanjem od većih tokom rata, a koje broje do određenog broja stanovnika, prisajedine najbližoj općini u entitetu u kojem se nalaze. Ovo je potrebno kako bi se reducirala nepotrebna lokalna administracija i stvorile pretpostavke za razvoj tih sredina i njihovo uključenje u šire planiranje razvoja, naravno uz povećanje participacije u finansiranju lokalne samouprave. Jačanje položaja i statusa grada, kao drugostepenog nivoa lokalne samouprave, upravo treba da omogućí da se ostvari veće jedinstvo u obavljanju određenih infrastrukturnih djelatnosti na području lokalnih zajednica.

- Prema predloženom ustavu, općina/opština je osnovna jedinica lokalne samouprave koja se osniva za područje više naseljenih mjesta koja predstavljaju prirodnu, geografsku, privrednu i društvenu cjelinu, te koja su povezana zajedničkim interesom stanovništva. U općini građani neposredno ili preko svojih neposredno izabranih predstavnika odlučuju o sljedećim pitanjima: urbanizam, lokalni razvoj, komunalne usluge, primarna zdravstvena zaštita, organizacija i osnivanje osnovnog obrazovanja, predškolski odgoj i osnovno obrazovanje, osiguranje zaštite prava utvrđenih ovim ustavom, prikupljanje lokalnih komunalnih taksi, izgradnja i održavanje lokalnih puteva, politika obrta i očuvanja starih zanata, stambeno-komunalna djelatnost, osiguranje uvjeta za razvoj sporta i fizičke kulture, osiguranje uvjeta za razvoj turizma, ugostiteljstva i trgovine, zaštita kulturnih dobara, izgradnja i rekonstrukcija objekata kulture. U obavljanju funkcija općine, posebnu pažnju treba pokloniti neposrednom učešću građana u odlučivanju u općini i gradu. U Zakonu o lokalnoj samoupravi treba ne samo navesti oblike neposrednog učešća građana u odlučivanju nego i odrediti njihov položaj i ulogu. Organi općine su vijeće/skupština, kao predstavnički organ građana koji se bira neposredno, i načelnik, kao izvršni organ, koji se također bira neposredno. Donošenjem novog ustava trebat će utvrditi novu teritorijalnu organizaciju općina.
- U Ustavu se polazi od toga da treba konsekventno razviti dvostepeni sistem lokalne samouprave i, s tim u vezi, jačati položaj i ulogu grada kao jednog od oblika lokalne samouprave. Jer, dosad je grad kao jedinica lokalne samouprave i uprave bio potpuno zapostavljen. Međutim, veliki broj potreba i interesa mora se zadovoljavati na jedinstven način. Otuda se predlaže da gradovi predstavljaju posebnu ekonomsku, kulturnu, prostornu i prometnu cjelinu, i da status grada imaju ne samo dvije i više općina/opština koje se udruže nego i općine sa preko 30.000 stanovnika i koje imaju urbanu, kulturnu i ekonomsku osnovu. Sjedišta regionalnih zajednica imaju status grada. Time bi se stvorili uvjeti da se mnogi javni poslovi obavljaju „bliže“ građanima i da oni utječu na njih, te da se ti poslovi efikasnije obavljaju (urbanizam, komunalna infrastruktura, srednje obrazovanje, radno-socijalna sfera i dr.). Također se predlaže da se vijećnici/odbornici gradskog vijeća/gradske skupštine, kao i gradonačelnik, biraju neposredno, tajnim glasanjem. Time bi se oni učinili odgovornijim prema biračkom tijelu. U nadležnost grada spadaju sljedeći poslovi: finansije i porezna politika, u skladu sa zakonom, zajednička infrastruktura, urbanističko planiranje, javni promet i druge nadležnosti koje gradu prenesu općine, regije i država.

Dio sedmi

Međunarodni odnosi

Republika Bosna i Hercegovina kao suverena država i međunarodni subjekt uspostavlja međunarodne odnose na načelima samostalnosti, nezavisnosti i ravnopravnosti. Međunarodni ugovori i drugi međunarodni sporazumi sastavni su dio zakonodavstva Republike Bosne i Hercegovine i u slučaju bilo kakve nesuglasnosti između međunarodnih ugovora i domaćeg zakonodavstva prevagnut će međunarodni ugovori. Regionalne zajednice nisu subjekti međunarodnog prava i one mogu zaključivati međunarodne ugovore samo iz domena svoje nadležnosti i uz saglasnost Parlamenta Bosne i Hercegovine.

Dio osmi i deveti

Usvajanje i revizija Ustava i prijelazne odredbe

Predloženi Ustav Republike Bosne i Hercegovine spada u takozvane tvrde ustave, odnosno za njegovo donošenje potrebna je dvotrećinska većina zastupnika u Predstavničkom domu i natpolovična većina delegata od klubova bošnjačkog, hrvatskog i srpskog naroda u Domu regija. Izmjene i dopune Ustava vrše se po istoj proceduri. O prijedlogu Ustava vodi se javna rasprava.

Ustavom je također utvrđeno ko sve može predlagati amandmane na Ustav, a amandmani koji budu podržani u Parlamentu prije usvajanja upućuju se u javnu raspravu.

Ustav stupa na snagu danom donošenja.

O vremenu i načinu provođenja Ustava donosi se Ustavni zakon.